

Εισαγωγή – Περιγραφή της σημασίας της προσχολικής αγωγής

Σύμφωνα με την βιβλιογραφία αλλά και σχετικές έρευνες και μελέτες η ηλικία μεταξύ 0 και 6 ετών θεωρείται ιδιαίτερα κρίσιμη για την ανάπτυξη και την εξέλιξη του ατόμου. Αυτός είναι και ο σημαντικότερος λόγος που τόσο σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και σε επίπεδο κρατών δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στο πεδίο της προσχολικής αγωγής καθώς συνδέεται ευθέως με πολιτικούς, κοινωνικούς, οικονομικούς και πολιτιστικούς λόγους.

Ιστορικά η εξωοικογενειακή φροντίδα των παιδιών εκκινά κατά την βιομηχανική επανάσταση όπου οι συνταρακτικές αλλαγές που έγιναν στα μέσα παραγωγής οδήγησαν στην δημιουργία ιδρυμάτων για τα παιδιά εργαζόμενων γονέων, με σκοπό και μόνο την φροντίδα τους, χωρίς να δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στην ανάπτυξη άλλων πτυχών της προσωπικότητάς τους.

Τούτο στην πορεία των χρόνων μετεξελήχθηκε και πλέον θεωρείται ότι η προσχολική αγωγή αποτελεί μια σύνθετη και πολύπλευρη διαδικασία ιδιαίτερα ωφέλιμη τόσο για το παιδί όσο και για την κοινωνία καθώς έρευνες και μελέτες που έχουν γίνει κυρίως στις ΗΠΑ δείχνουν ότι υπάρχουν ευεργετικές συνέπειες για τη μείωση του επιπέδου της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, τη μείωση των κινδύνων εγκληματικής συμπεριφοράς και την μετέπειτα απόδοση των παιδιών. Αυτή η έρευνα έχει δείξει ότι οι επενδύσεις σε μικρά παιδιά παράγουν πολύ υψηλότερες αποδόσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο από ό, τι παρόμοιες επενδύσεις σε μεγαλύτερη ηλικία.

Ωστόσο οφείλουμε να επισημάνουμε ότι η σχετική βιβλιογραφία δεν αποτυπώνει μια ενιαία θέση επί του αντικειμένου. Αυτό μάλλον οφείλεται τόσο στην διχοτόμηση που υπάρχει ανάμεσα στην έννοια της εκπαίδευσης και εκείνης της πρόνοιας-φροντίδας όσο και στα διαφορετικά εκπαιδευτικά προγράμματα και συστήματα που εφαρμόζονται μεταξύ των κρατών προκειμένου να καλυφτούν τόσο οι ανάγκες των γονέων όσο και εκείνες των παιδιών. Σε γενικές γραμμές και χωρίς να εισερχόμαστε στις όποιες εννοιολογικές διαφορές η προσχολική εκπαίδευση αφορά την ηλικία πριν το

δημοτικό σχολείο, που παρέχεται μέσα από τους Βρεφονηπιακούς σταθμούς και τα Νηπιαγωγεία. Με άλλα λόγια αναφέρεται στους εξωοικογενειακούς θεσμούς που με μεθοδικό τρόπο παρέχουν υπηρεσίες εκπαίδευσης και φροντίδας από την γέννηση του παιδιού και μέχρι το Δημοτικό σχολείο.

Οι λόγοι που οδήγησαν στη ανάγκη δημιουργίας κέντρων προσχολικής αγωγής ήταν το συνεχώς αυξανόμενο ποσοστό των εργαζόμενων γυναικών, η αύξηση των μονογονεϊκών οικογενειών, η αλλαγή των αξιών, η υποχώρηση του θεσμού της οικογενείας και της δυνατότητας των στενών συγγενικών προσώπων να συνεισφέρουν στην φύλαξη των παιδιών. Επιπλέον, οι βρεφονηπιακοί σταθμοί θεωρήθηκαν και θεωρούνται ιδιαίτερα ωφέλιμοι για την ανάπτυξη των παιδιών σωματικά, δημιουργικά, συναισθηματικά και γνωστικά.

Η υψηλής ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών αποτελεί μια πολύ σημαντική παράμετρος, καθώς υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ότι συνδέεται με την μετέπειτα εξέλιξη του παιδιού. Ο όρος ποιότητα σχετίζεται με το τι και πως συμβαίνει στον χώρο μάθησης, τους εκπαιδευτικούς, την υλικοτεχνική υποδομή και την οργάνωση. Ωστόσο, δεν υπάρχει μια ενιαία παραδοχή για το τι θεωρείται υψηλή ποιότητα, καθώς διαφορές καταγράφονται ανάλογα με την χώρα, το πολιτικό, οικονομικό και πολιτιστικό πλαίσιο.

Από την άλλη μεριά οι λόγοι που στέλνουν οι γονείς τα παιδιά τους στον παιδικό σταθμό είναι σε γενικές γραμμές δύο. Αφενός ο παιδικός σταθμός παρέχει μια βοήθεια και υποστήριξη στους εργαζόμενους γονείς, αφετέρου γιατί το παιδί μέσω αυτού του θεσμού μπορεί να αναπτυχθεί ολόπλευρα και να κοινωνικοποιηθεί. Γενικά οι γονείς δίνουν μεγάλη βαρύτητα σε πρακτικούς παράγοντες που συνδέονται με την καθημερινότητα τους, όπως οι ώρες λειτουργίας, η τοποθεσία, η μετακίνηση και το κόστος. Επίσης σημαντική αξία στις επιλογές τους έχει και η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών όπως η οργάνωση του προγράμματος, η διεύθυνση, το εκπαιδευμένο και καταρτισμένο προσωπικό, η αναλογία παιδιών - εκπαιδευτικών και φυσικά η

ασφάλεια και η καθαριότητα. Επιπρόσθετοι σημαντικοί παράγοντες θεωρούνται το κλίμα εμπιστοσύνης και συμμετοχής, οι σχέσεις αλληλεπίδρασης, η ανάπτυξη του αισθήματος ικανοποίησης και ευχαρίστησης του παιδιού και τα προγράμματα μέσω των οποίων καλλιεργούνται μια σειρά δεξιοτήτων απαραίτητων για την ομαλή προσαρμογή και απόδοση στην μελλοντική του εκπαίδευση.

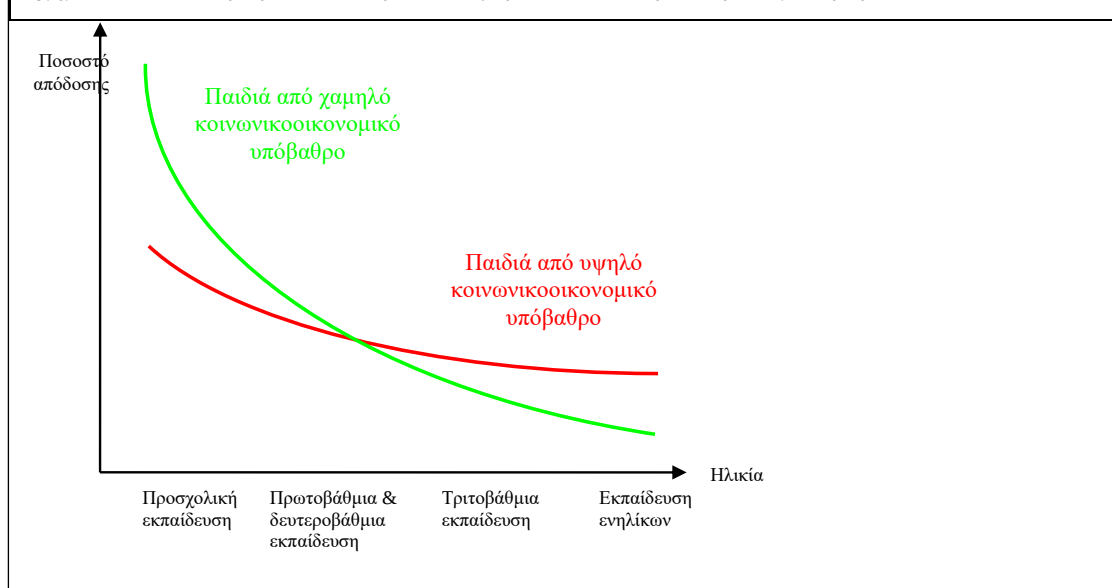
Εντός αυτού του πλαισίου φαίνεται ότι τα κέντρα προσχολικής αγωγής δεν παρέχουν απλά υπηρεσίες φύλαξης, αλλά την δυνατότητα ολόπλευρης ανάπτυξης των παιδιών ώστε να θεμελιωθούν οι βάσεις που είναι απαραίτητες τόσο για την προσαρμογή τους στο Δημοτικό, όσο όμως και για την υπόλοιπη ζωή τους. Άλλωστε σύμφωνα με έρευνες που έχουν γίνει, η υψηλής ποιότητα φροντίδα και αγωγή αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για την ανάπτυξη των γλωσσικών και διανοητικών ικανοτήτων, των δεξιοτήτων, της μνήμης, της κοινωνικοποίησης και της ομαλής συμπεριφοράς.

Η Ε.Ε. για την προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα

Σε επίπεδο Ε.Ε. η προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα συμπληρώνει το κεντρικό ρόλο της οικογένειας και αποτελεί την ουσιαστική βάση για την επιτυχή δια βίου μάθηση, την κοινωνική ένταξη, την προσωπική ανάπτυξη και την μετέπειτα απασχολησιμότητα. Σύμφωνα με έκθεση της Ευρωπαϊκής επιτροπής (2011), η προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα συμβάλει στην αποτροπή της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου, που συνδέεται σε σημαντικό βαθμό με τον κίνδυνο φτώχειας και τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Χαρακτηριστικό είναι, όπως φαίνεται και στο παρακάτω διάγραμμα, ότι η απόδοση της επένδυσης στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα είναι ιδιαίτερα ωφέλιμη για τα παιδιά που προέρχονται από χαμηλό κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο, ενώ η επένδυση σε μεταγενέστερα στάδια φαίνεται να ευνοεί περισσότερο τα παιδιά που προέρχονται από υψηλότερο κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο.

Σχήμα 1: Απόδοση της επένδυσης σε διάφορα επίπεδα της διά βίου μάθησης

Πηγή: COM (2006) 481, σ.4

Εκτιμάται, μάλιστα, ότι η καλή ποιότητα παροχής υπηρεσιών βελτιώνει τον λόγο κόστους/οφέλους της επένδυσης προς την προσχολική αγωγή συμβάλλοντας στην εξοικονόμηση πόρων αργότερα. Παρ' όλα αυτά στα περισσότερα κράτη-μέλη οι δημόσιες δαπάνες για προσχολική εκπαίδευση είναι οι χαμηλότερες σε σύγκριση με τα επόμενα στάδια.

Επομένως και δεδομένης της γενικότερης τάσης περιορισμού των δημοσίων δαπανών ο σωστός σχεδιασμός και η αποτελεσματική διαχείριση των πόρων αποτελούν αναγκαία προϋπόθεση για την εξασφάλιση του καλύτερου δυνατού αποτελέσματος.

Οι βασιζόμενες στην αγορά υπηρεσίες αποτελούν μια δυνατότητα, καθώς περιορίζουν ή/και συγκρατούν τις δημόσιες δαπάνες, ενώ παράλληλα δίνουν και το δικαίωμα επιλογής και ελέγχου προς την μεριά των γονέων. Σε κάθε όμως περίπτωση οι όποιες ενέργειες δεν θα πρέπει να γίνονται σε βάρος της υψηλής ποιότητας παροχής υπηρεσιών προς όλους.

Σε αυτό το πλαίσιο τα κράτη μέλη της Ε.Ε. συμφώνησαν το 2002 στην Βαρκελώνη να παράσχουν μέχρι το 2010 θέσεις ολοήμερης φροντίδας:

- για το 90% τουλάχιστον των παιδιών ηλικίας μεταξύ 3 και της υποχρεωτικής έναρξης της σχολικής εκπαίδευσης και
- για το 33% τουλάχιστον των παιδιών κάτω των τριών ετών.

Όμως οι στόχοι αυτοί δεν επιτεύχθηκαν και το χρονικό ορόσημο ανανεώθηκε για μέχρι το 2020, όπως επαναδιατυπώθηκε στο Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για την Ισότητα των Φύλων (2011-2020) και στο κείμενο στρατηγικής «Ευρώπη 2020».

Σύμφωνα με την πιο πρόσφατη έκθεση της Ε.Ε. (2018) και με στοιχεία του 2016, ο στόχος για τα παιδιά ηλικίας από 0 έως 3 ετών έχει επιτευχθεί κατά μέσο όρο στην ΕΕ των 28. Το συνολικό ποσοστό που επιτεύχθηκε το 2016 ανέρχεται στο 32,9%. Αυτό βέβαια οφείλεται κυρίως στο μεγάλο ποσοστό κάλυψης στα κράτη μέλη που έχουν πετύχει τον στόχο.

Υπάρχουν, δηλαδή, σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών, όπως φαίνεται στον πίνακα 1, σχετικά με την παροχή υποδομής παιδικής φροντίδας για παιδιά ηλικίας από 0 έως 3 ετών.

Όσον αφορά την Ελλάδα ο στόχος επίτευξης του 33% παραμένει αρκετά μακρινός, παρουσιάζοντας μάλιστα μια συνεχή τάση μείωσης κατά την διάρκεια της οικονομικής κρίσης, αφού από το 19% που ήταν το 2011 έχει μειωθεί στο 9% το 2016. Είναι μάλιστα μαζί με την Σλοβακία οι μόνες χώρες στην Ε.Ε. που παρουσιάζουν τόσο έντονη πτώση. Στην κατάταξη των 28 κρατών-μελών της Ε.Ε. η Ελλάδα καταλαμβάνει την 25^η θέση!!

Πίνακας 1: Ποσοστό παιδιών που αποτελούν αντικείμενο φροντίδας σε επίσημες δομές παιδικής φροντίδας, 0 έως 3 ετών (2011 – 2016)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ28)	29	27	27	28	30	33
Δανία	74	67	65	70	77	70
Κάτω Χώρες	52	46	46	45	46	53
Σουηδία	51	52	55	57	64	51

Λουξεμβούργο	44	48	47	49	52	51
Πορτογαλία	35	34	38	45	47	50
Γαλλία	44	40	39	40	42	49
Βέλγιο	39	48	46	49	50	44
Σλοβενία	37	38	39	37	37	40
Ισπανία	39	36	35	37	40	39
Ιταλία	25	21	22	23	27	34
Φινλανδία	26	29	28	33	33	33
Γερμανία	24	24	28	28	26	33
Μάλτα	11	17	20	18	18	31
Εσθονία	19	18	21	19	21	30
Ιρλανδία	21	31	29	27	31	29
Ηνωμένο Βασίλειο	34	27	30	29	30	28
Λετονία	16	23	23	22	23	28
Κύπρος	25	26	25	26	21	25
Αυστρία	14	14	17	16	22	21
Ρουμανία	2	15	6	3	9	17
Κροατία	13	11	11	17	12	16
Ουγγαρία	8	8	10	14	15	16
Λιθουανία	9	8	10	23	10	15
Βουλγαρία	7	8	11	11	9	13
Ελλάδα	19	20	14	13	11	9
Πολωνία	3	6	5	6	5	8
Τσεχική Δημοκρατία	5	3	2	4	3	5
Σλοβακία	4	5	4	7	1	1

Όσον αφορά του στόχους της Βαρκελώνης για τα παιδιά ηλικίας από 3 ετών έως την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης και σύμφωνα με την ίδια έκθεση της ΕΕ (2018), το 86,3% των παιδιών κατά μ.ο. συμμετείχε σε επίσημες δομές παιδικής φροντίδας ή προσχολικής εκπαίδευσης. Παρ' όλο που ο στόχος φαίνεται πως δεν έχει ακόμα επιτευχθεί καταγράφεται μια σχετική πρόοδος σε σύγκριση με το 2011, όπως φαίνεται στον πίνακα 2.

Πίνακας 2: Ποσοστό Παιδιών που αποτελούν αντικείμενο φροντίδας σε επίσημες δομές παιδικής φροντίδας, από 3 ετών έως την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης (2011 – 2016)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ28)	83	83	82	83	83	86
Βέλγιο	98	100	98	98	99	99
Σουηδία	95	96	96	95	96	97
Δανία	98	94	99	95	97	96
Ισπανία	85	92	90	93	92	95
Γαλλία	95	95	92	96	94	94
Κάτω Χώρες	89	89	86	87	91	94
Ιρλανδία	82	89	89	89	92	93
Εσθονία	92	93	91	94	93	93
Ιταλία	95	91	90	91	86	93
Πορτογαλία	81	86	85	89	90	92
Γερμανία	90	91	89	89	90	92
Σλοβενία	92	92	91	90	91	90
Αυστρία	84	80	79	86	85	89
Μάλτα	73	91	92	99	88	88
Λουξεμβούργο	73	80	73	74	82	87
Ουγγαρία	75	75	85	86	89	87
Φινλανδία	77	77	79	81	83	84
Λετονία	72	79	79	79	82	82
Τσεχία	74	75	76	76	78	81
Κύπρος	73	74	80	80	81	79
Λιθουανία	70	74	74	80	74	78
Σλοβακία	75	71	74	75	68	77
Βουλγαρία	62	89	78	72	72	75
Ηνωμένο Βασίλειο	93	72	71	70	73	73
Πολωνία	43	36	38	43	43	61
Ρουμανία	41	59	51	56	58	61
Ελλάδα	75	76	69	57	67	56
Κροατία	51	40	47	40	53	51

Πηγή: EU-SILC 2016

Όσον αφορά την Ελλάδα, δυστυχώς και σε αυτή την κατηγορία καταγράφεται σημαντική πτώση. Από το 75% των παιδιών από 3 ετών έως την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης που συμμετείχαν σε μονάδες προσχολικής

εκπαίδευσης το 2011 η Ελλάδα υποχώρησε στο 56% το 2016. Είναι μάλιστα η προτελευταία χώρα μεταξύ των 28 κρατών-μελών της Ε.Ε.. Αυτό σε ένα βαθμό εξηγεί και την απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης να νομοθετήσει υπέρ της υποχρεωτικής παρακολούθησης στο προνήπιο, αν και η συγκεκριμένη ρύθμιση φαίνεται πως έγινε βιαστικά και χωρίς το απαραίτητο σχεδιασμό. Γενικά η αδυναμία που παρατηρείται στην επίτευξη του στόχου που έχει θέσει η Ε.Ε. οφείλεται όπως αναφέρεται στην σχετική έκθεση στα παιδιά ηλικίας 3 έως 4 ετών.

Οι παράγοντες που επηρεάζουν την υλοποίηση των στόχων της Βαρκελώνης, σύμφωνα με την ίδια έκθεση είναι:

- Οι δημόσιες δαπάνες για παιδική φροντίδα
- Τα οικογενειακά εργασιακά πρότυπα και οικογενειακά μοντέλα
- Η άτυπη / ιδιωτική φροντίδα
- Το νομικό πλαίσιο για την παροχή φροντίδας
- Το ποσοστό απασχόλησης και η παροχή φροντίδας
- Η διαθεσιμότητα, το κόστος, η προσβασιμότητα και η ποιότητα της παιδικής φροντίδας.

Αναφορικά με τις δημόσιες δαπάνες, τα ποσοστά από χώρα σε χώρα ποικίλουν και εξαρτώνται και από άλλους παράγοντες. Ιδιαίτερα αρνητικό είναι ότι στην έκθεση της Ε.Ε. δεν υπάρχουν στοιχεία για την Ελλάδα. Γνωρίζουμε από τον κρατικό προϋπολογισμό του 2019, ότι οι δημόσιες δαπάνες προς το Υπουργείο Παιδείας συνολικά είναι περίπου 5,5 δις (τακτικός προϋπολογισμός και ΠΔΕ). Αυτό αντιστοιχεί στο 2,87% του ΑΕΠ χωρίς να υπολογίζονται οι δαπάνες για την παιδεία από άλλα υπουργεία. Σε κάθε περίπτωση οι δημόσιες δαπάνες για την παιδεία στην Ελλάδα υπολείπονται σημαντικά των δημοσίων δαπανών σε επίπεδο Ε.Ε. που κατά μ.ο. είναι 4,9%. Ειδικότερα για την προσχολική εκπαίδευση δεν υπάρχουν διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία ούτε και σχετικά ασφαλείς εκτιμήσεις. Αξίζει, όμως, να σημειωθεί ότι τα κονδύλια που είχαν προβλεφθεί ύψους 140 εκ. € για δημιουργία νέων μονάδων προσχολικής

αγωγής/νηπιαγωγείων για την εφαρμογή της δίχρονης υποχρεωτικής προσχολικής εκπαίδευσης και 190 εκ. € για την επέκταση του προγράμματος «σχολικά γεύματα» τελικά δεν συμπεριλήφθησαν στον κείμενο του κρατικού προϋπολογισμού, πιθανότατα προκειμένου να βρεθεί ο δημοσιονομικός χώρος για τη μη περικοπή των συντάξεων.

Τέλος, σε επίπεδο Ε.Ε. παρατηρούνται σημαντικές διαφοροποιήσεις τόσο όσον αφορά το πλαίσιο μέσα στο οποίο εντάσσεται η προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα, όσο και η υποχρεωτικότητα. Από τα στοιχεία που παρατίθενται στον πίνακα 3 φαίνεται που υφίσταται η διχοτόμηση των συστημάτων.

Σύμφωνα με την βιβλιογραφία οι χώρες που έχουν υιοθετήσει ένα ολοκληρωμένο σύστημα, με ανάθεση των αρμοδιοτήτων όλων των θεσμών προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας σε ένα κοινό φορέα παρουσιάζουν μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα και καλύτερη ποιότητα παροχής υπηρεσιών. Σε σχέση με την υποχρεωτικότητα είναι εμφανές πως σε επίπεδο Ε.Ε. στα περισσότερα κράτη – μέλη η προσχολική εκπαίδευση δεν είναι υποχρεωτική (πίνακας 3). Δεδομένου ότι μεταξύ αυτών συμπεριλαμβάνονται και τα κράτη που παρουσιάζουν και τα καλύτερα αποτελέσματα τόσο ως προς την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών όσο και ως προς την συμμετοχή των παιδιών σε μονάδες προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η υποχρεωτικότητα σε σχέση με την καθολικότητα και την πρόσβαση είναι όροι που δεν συνδέονται απαραίτητα μεταξύ τους.

Πίνακας 3: Διχοτόμηση θεσμών προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης - Υποχρεωτικότητα

	Προσχολική εκπαίδευση χωρίς την ευθύνη του Υπουργείου Παιδείας	Προσχολική εκπαίδευση υπό την ευθύνη του Υπουργείου Παιδείας	Μη υποχρεωτική προσχολική εκπαίδευση	Υποχρεωτική προσχολική εκπαίδευση
Βέλγιο (Γαλλική κοινότητα)	0 - 2,5	2,5 - 6	0 - 6	

Βέλγιο (Γερμανόφωνοι κοινότητα)	0,3 - 3	3 - 6	0,3 - 6	
Βέλγιο (Φλαμανδική κοινότητα)	0 - 2,5	2,5 - 6	0 - 6	
Βουλγαρία	0 - 3	3 - 6	0 - 5	5 - 6
Τσεχία	0 - 3	3 - 6	0 - 5	5 - 6
Δανία	0,5 - 6		0,5 - 6	
Γερμανία	0 - 6		0 - 6	
Εσθονία		0 - 6	0 - 6	
Ιρλανδία	0 - 4	4 - 6	0 - 6	
Ελλάδα	0 - 4	4 - 6	0 - 4	4 - 6
Ισπανία		0 - 6	0 - 6	
Γαλλία	0 - 2	2 - 6	0 - 6	
Κροατία		0,5 - 6	0,5 - 6	
Ιταλία	0 - 3	3 - 6	0 - 6	
Κύπρος	0 - 3	3 - 6	0 - 5	5 - 6
Λετονία		1,5 - 6	1,5 - 5	5 - 6
Λιθουανία		0 - 6	0 - 6	
Λουξεμβούργο		0 - 6	0 - 4	4 - 6
Ουγγαρία	0,5 - 3	3 - 6	0,5 - 3	3 - 6
Μάλτα		0 - 6	0 - 5	5 - 6
Ολλανδία	0 - 4	4 - 6	0 - 5	5 - 6
Αυστρία	0 - 6		0 - 5	5 - 6
Πολωνία	0 - 3	3 - 6	0 - 6	
Πορτογαλία	0 - 3	3 - 6	0 - 6	
Ρουμανία		0 - 6	0 - 6	
Σλοβενία		1 - 6	1 - 6	
Σλοβακία	0,5 - 3	3 - 6	0,5 - 6	
Φινλανδία		0,8 - 6	0,8 - 6	
Σουηδία		1 - 6	1 - 6	
Αγγλία		0 - 6	0 - 5	5 - 6
Ουαλία	0 - 3	3 - 6	0 - 5	5 - 6
Βόρεια Ιρλανδία		0 - 6	0 - 4	4 - 6
Σκωτία		0 - 6	0 - 5	5 - 6
Αλβανία	0 - 3	3 - 6	0 - 6	
Βοσνία Ερζεγοβίνη		0 - 6	0 - 6	
Ελβετία	0 - 4	4 - 6	0 - 4	4 - 6
Ισλανδία		0 - 6	0 - 6	
Λιχτεστάιν	0,5 - 4	4 - 6	0,5 - 6	
Μαυροβούνιο		0 - 6	0 - 6	
Νορβηγία		1 - 6	1 - 6	
Σερβία		0,5 - 6	0,5 - 5	5 - 6

ΠΓΔΜ		0,8 - 6	0,8 - 6	
Τουρκία	0 - 3	3 - 6	0 - 6	

Η προσχολική αγωγή στην Ελλάδα: Προβλήματα και προοπτικές

Πριν από την περιγραφή της κατάστασης στην Ελλάδα, αξίζει να σημειωθεί ότι η προσχολική αγωγή αποτελεί έναν σημαντικό δείκτη κοινωνικής ευημερίας, καθώς μεταξύ άλλων συνδέεται με την μείωση του επιπέδου φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού. Ποσοτικά μπορεί να μετρηθεί από το ποσοστό συμμετοχής των παιδιών σε δομές προσχολικής αγωγής και ποιοτικά από τις παρεχόμενες υπηρεσίες, το παιδαγωγικό πλαίσιο, την οργάνωση και την αξιολόγηση κάλυψης των αναγκών παιδιών και γονέων.

Όπως καταγράφηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο ποσοτικά η Ελλάδα παρουσιάζει πολύ χαμηλές επιδόσεις σε σύγκριση με τις υπόλοιπες χώρες τις Ε.Ε. των 28 όσον αφορά την επίτευξη των στόχων της Βαρκελώνης για την παροχή υπηρεσιών ολοήμερης φροντίδας σε παιδιά ηλικίας από 0-6 ετών. Αυτό πιθανότατα συνεπάγεται και μια σημαντική υστέρηση ως προς τον δείκτη ευημερίας. Κάτι που σε ένα βαθμό επιβεβαιώνεται και από τον Δείκτη Ευημερίας του Ινστιτούτου Legatum, όπου η Ελλάδα παρουσιάζει την χειρότερη επίδοση σε σχέση με τις χώρες τις Ε.Ε. στον Δείκτη αυτό για το 2018. Κατατάσσεται στην 52 θέση σε σύνολο 149 χώρων, καταγράφοντας συνεχώς πτώση από το 2007 όπου βρισκόταν στην 38^η θέση.

Ο συγκεκριμένος δείκτης συνυπολογίζει επιμέρους δείκτες μεταξύ των οποίων και η Παιδεία στην οποία η Ελλάδα καταγράφει επίσης μια πολύ χαμηλή επίδοση βρισκόμενη στην 59^η θέση.

Όσον αφορά την προσχολική αγωγή και εκπαίδευση στην Ελλάδα είναι γεγονός ότι υφίσταται το στοιχείο της διχοτόμησης ανάμεσα στους βρεφονηπιακούς παιδικούς σταθμούς και στα νηπιαγωγεία. Και τούτο παρόλο που σε γενικές γραμμές φαίνεται πως και οι δυο αυτοί θεσμοί καλύπτουν

παρόμοιες ανάγκες. Η διχοτόμηση πιστοποιείται και από το γεγονός ότι οι δυο αυτοί θεσμοί δεν υπόκεινται σε μια κοινή αρχή. Επιπλέον φαίνεται πως η γενικότερη αντίληψη που υπάρχει είναι ότι η προσχολική αγωγή εξαντλείται στο νηπιαγωγείο.

Στην Ελλάδα τα τελευταία περίπου 40 χρόνια και μέχρι και το 2006 η προσχολική αγωγή και εκπαίδευση αναπτύχθηκε εκτός ενός υποχρεωτικού ρυθμιστικού πλαισίου. Το διάστημα αυτό δημιουργήθηκαν αρκετές δομές τόσο δημόσιες και δημοτικές όσο και ιδιωτικές. Παράλληλα κατά το ίδιο χρονικό διάστημα συντελέστηκαν σημαντικές κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές μεταβάλλοντας τις παραδοσιακές αξίες και αντιλήψεις και φυσικά και τον θεσμό της οικογένειας ως κύριου υπεύθυνου της ανατροφής των παιδιών ηλικίας 0-6 ετών. Παρά, ωστόσο, όλες αυτές τις αλλαγές δεν φαίνεται να υπήρξε κάποια συνεκτική πολιτική για την προσχολική αγωγή και εκπαίδευση, γεγονός που καταδεικνύει, όπως και σε αρκετά άλλα ζητήματα, πως το Κράτος παρουσιάζει σημαντική αδυναμία σχεδιασμού και εφαρμογής ικανοποιητικών πολιτικών που να ανταποκρίνονται στις μεταβολές που συντελούνται.

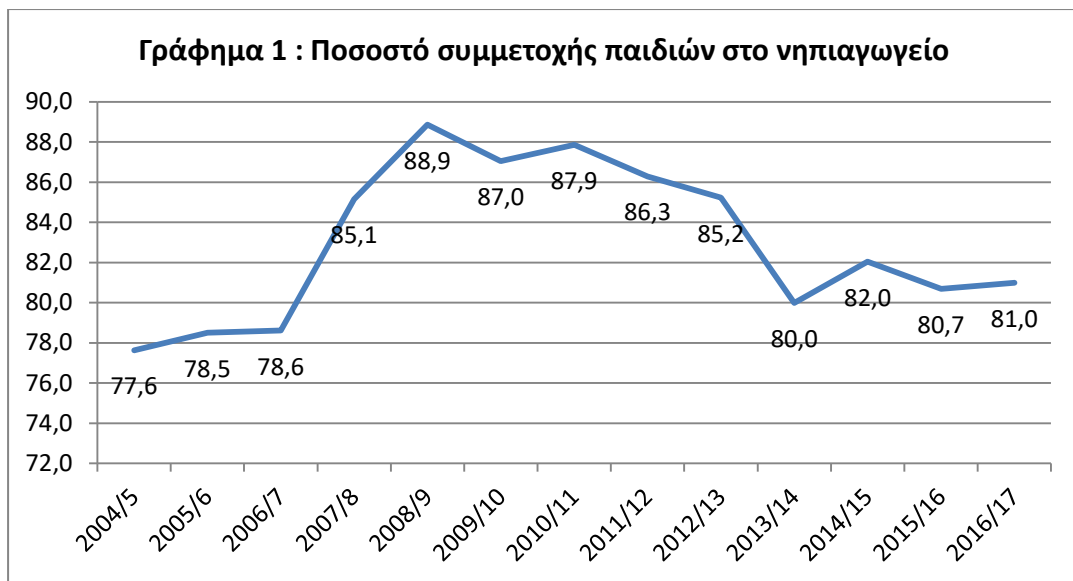
Νομοθετικά μια προσπάθεια για την ρύθμιση και καθιέρωση της προσχολικής αγωγής επιχειρήθηκε με τον Ν. 1566/1985. Στον Νόμο αυτό, μεταξύ άλλων, προβλεπόταν η υποχρεωτικότητα παρακολούθησης για το νήπιο και το προνήπιο. Ωστόσο, ο Νόμος αυτός τελικά δεν εφαρμόστηκε κυρίως λόγω έλλειψη υποδομών και χρηματοδότησης που θα καθιστούσαν εφικτό το εγχείρημα. Ένα δεύτερο και ίσως σημαντικότερο ζήτημα που δεν εφαρμόστηκε με την Ν1566/1985 ήταν ένα πρώτο βήμα για την καθιέρωση μιας ενιαίας αρχής για την προσχολική αγωγή και εκπαίδευση. Το 2006 με τον Ν. 3518 γίνεται υποχρεωτική η παρακολούθηση στο νηπιαγωγείο και εσχάτως με τον Ν. 4521 /2018 επεκτείνεται και στο προνήπιο.

Γενικά φαίνεται πως η προσπάθεια των ελληνικών κυβερνήσεων για ένα καθολικό σύστημα προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης περιορίστηκε σε νομοθετικές ρυθμίσεις που στον πυρήνα τους είχαν την υποχρεωτικότητα, χωρίς

όμως να δημιουργούν προϋποθέσεις και για την ποιοτική αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η θεσμοθέτηση το 2006 της υποχρεωτικότητας στο νηπιαγωγείο, όπου έγινε χωρίς επαρκή διάλογο και με ένα υποτυπώδη σχεδιασμό από την πλευρά της πολιτείας. Δεν συνυπολογιστήκαν σημαντικές πτυχές όπως η υλικοτεχνική υποδομή, το διαθέσιμο προσωπικό, η επαρκή χρηματοδότηση, το ωράριο λειτουργίας (ολοήμερο νηπιαγωγείο) κ.α.. Και προφανώς δεν έγινε καμία σοβαρή εργασία επί της ουσίας του αντικειμένου, δηλαδή της δυνατότητας ποιοτικής παροχής υπηρεσιών και της επίδρασης στην ανάπτυξη των παιδιών από την παρακολούθηση στο νηπιαγωγείο. Αντίστοιχα προβλήματα είναι πολύ πιθανό να προκύψουν και από την πρόσφατη ρύθμιση του Ν. 4521/2018 που επεκτείνει την υποχρεωτικότητα και στο προνήπιο, πιλοτικά αρχικά σε 184 δήμους και σε όλη την ελληνική επικράτεια σε βάθος διετίας.

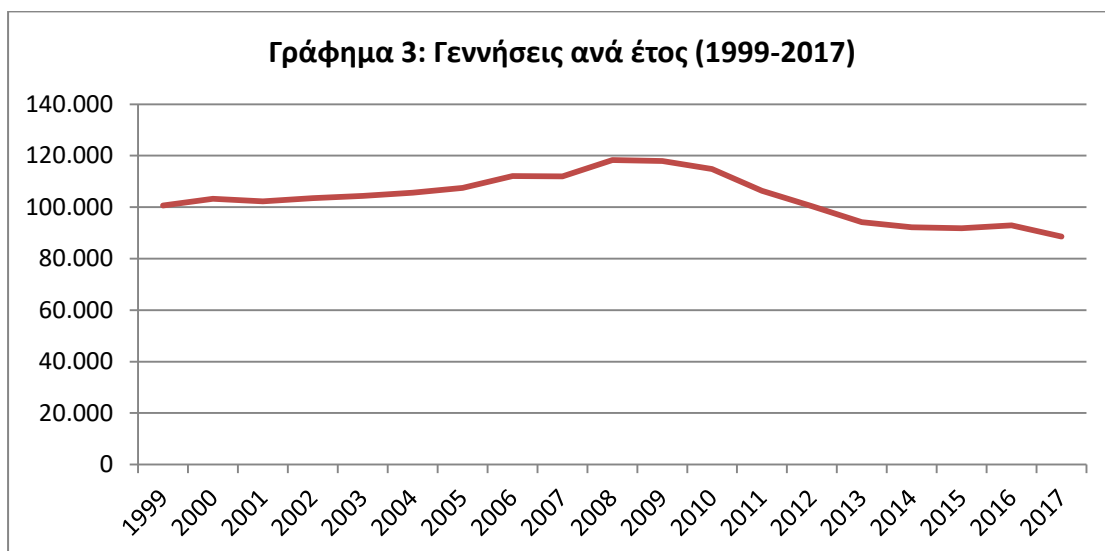
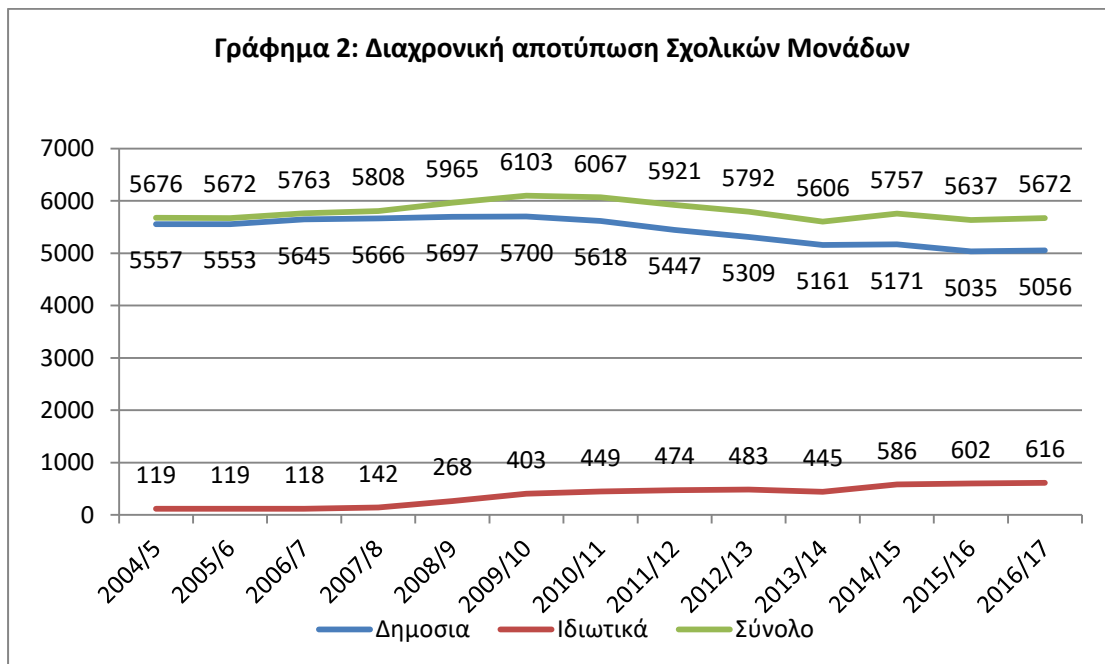
Εξετάζοντας στατιστικά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, σχετικά με τα νηπιαγωγεία και μετά από την εφαρμογή της υποχρεωτικότητας σε αυτά το 2006, σημειώνουμε τα ακόλουθα:

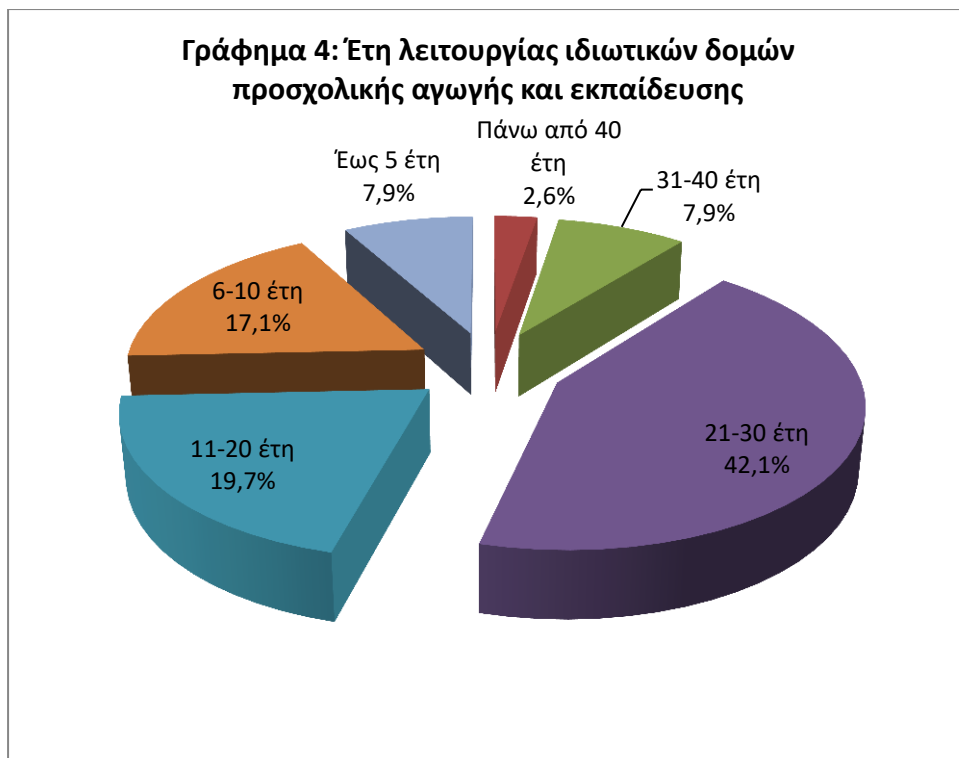
1. Από τα στοιχεία που είναι διαθέσιμα στην ΕΛΣΤΑΤ και συγκρίνοντας την συμμετοχή των παιδιών στο νηπιαγωγείο με βάση τις γεννήσεις, φαίνεται ότι η συμμετοχή δεν έχει αλλάξει ιδιαίτερα παρά την εφαρμογή της υποχρεωτικότητας (Γράφημα 1). Συγκεκριμένα πριν την θέσπιση της υποχρεωτικότητας το ποσοστό συμμετοχής των παιδιών ήταν κοντά στο 80%. Το ποσοστό αυτό αυξήθηκε με την υποχρεωτικότητα κατά 10 περίπου μονάδες τα πρώτα χρόνια εφαρμογής. Κατά την διάρκεια, όμως, της οικονομικής κρίσης αρχίζει και μειώνεται, φτάνοντας τα επίπεδα συμμετοχής πριν από την ρύθμιση της υποχρεωτικότητας του Ν. 3518. Αυτό θέτει ένα ερώτημα ως προς την αποτελεσματικότητα της συγκεκριμένης ρύθμισης στο πλαίσιο δημιουργίας προϋποθέσεων καθολικής συμμετοχής των παιδιών στο νηπιαγωγείο.

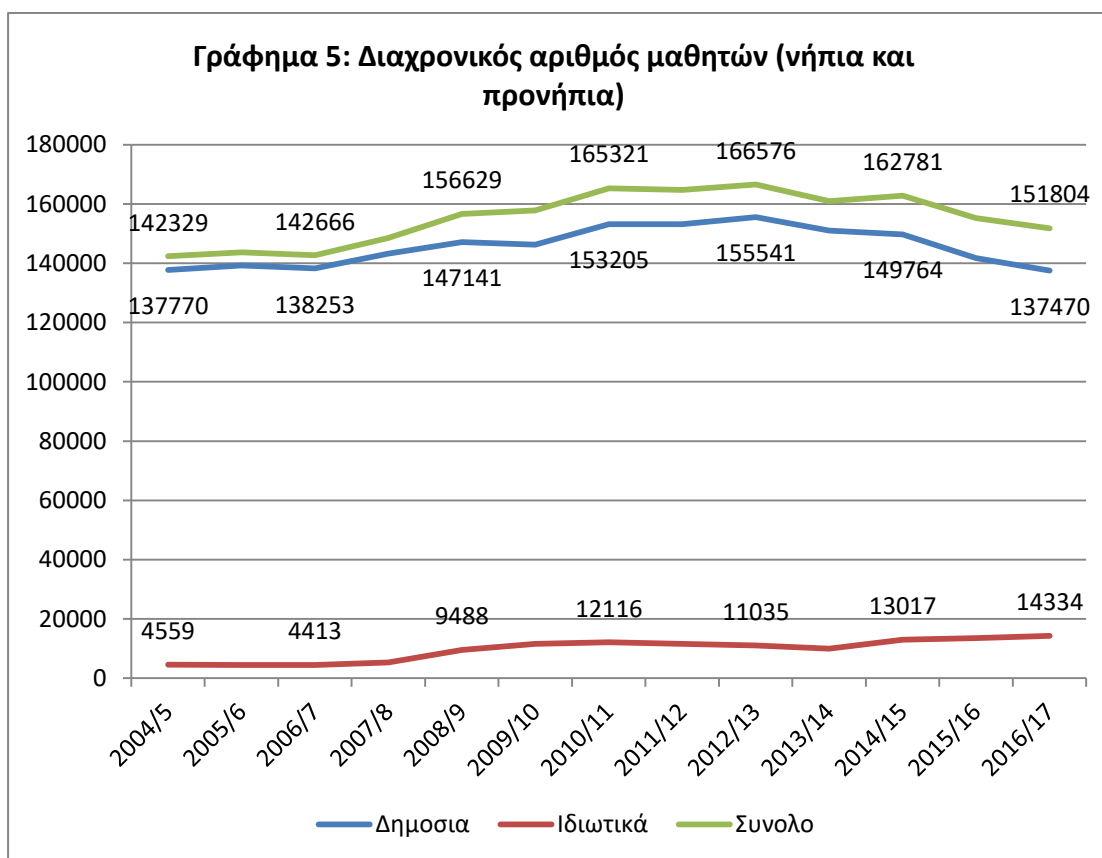
2. Από την εφαρμογή του Νόμου 3518/2006 και μετά παρατηρείται μια αύξηση στα δημόσια νηπιαγωγεία από 5557 την σχολική περίοδο 2004/5 σε 5700 την σχολική περίοδο 2009/10. Από την επόμενη, ωστόσο, σχολική χρονιά τα δημόσια νηπιαγωγεία αρχίζουν να μειώνονται σταδιακά φτάνοντας το 2015/16 τον αριθμό των 5035 σχολικών μονάδων (Γράφημα 2). Η συρρίκνωση αυτή οφείλεται κυρίως στην οικονομική κρίση που οδήγησε σε συγχωνεύσεις των δημόσιων σχολικών μονάδων και σε ένα βαθμό στο δημογραφικό πρόβλημα (μείωση των γεννήσεων) που άρχισε να εμφανίζεται ποιο έντονα χρόνο με το χρόνο (Γράφημα 3). Από την άλλη μεριά τα ιδιωτικά νηπιαγωγεία παρουσίασαν και αυτά αύξηση και μάλιστα πολύ μεγαλύτερη σε σχέση με τα δημόσια. Χαρακτηριστικό είναι ότι αυτή η αύξηση δεν φαίνεται να ανακόπηκε από την οικονομική κρίση. Συγκεκριμένα και σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ την σχολική χρονιά 2004/5 δραστηριοποιούνταν 119 ιδιωτικά νηπιαγωγεία, το 2009/10 403 και το 2015/16 602! Από τα στοιχεία αυτά φαίνεται ότι η υποχρεωτικότητα που θεσμοθετήθηκε για το νηπιαγωγείο οδήγησε σε πολύ μεγαλύτερη αύξηση στα ιδιωτικά νηπιαγωγεία σε σχέση με τα δημόσια και εν συνεχεία σε ακόμα μεγαλύτερη αύξηση των ιδιωτικών και αντίστροφα σε μείωση των δημοσίων δομών. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ένα μέρος της αύξησης

των ιδιωτικών οφείλεται στην αδειοδότηση υφιστάμενων δομών. Ωστόσο όπως προκύπτει από την έρευνα της ΠΟΣΙΠΣ, το 25% των ιδιωτικών δομών προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης ιδρύθηκαν μετά το 2007 (Γράφημα 4), που σημαίνει ότι ένα σημαντικό ποσοστό ιδιωτικών δομών δημιουργήθηκε μετά την εφαρμογή της υποχρεωτικότητας στο νηπιαγωγείο.

3. Κατά αντιστοιχία με τα προηγούμενα υπήρξε και η αύξηση των παιδιών στα νηπιαγωγεία (δημόσια και ιδιωτικά). Έτσι σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ την σχολική χρονιά 2004/5 στα δημόσια νηπιαγωγεία φοίτησαν 137.700 παιδιά (νήπια και προνήπια) που σταδιακά αυξάνονταν μέχρι την σχολική χρονιά 2012/13 που φοίτησαν 155.541. Από την χρονιά αυτή και έπειτα τα παιδιά που φοιτούσαν σε δημόσια νηπιαγωγεία άρχισαν να μειώνονται φτάνοντας το 2015/16 τα 141.741. Αντίστοιχη σε γενικές γραμμές ήταν και η εικόνα στα ιδιωτικά νηπιαγωγεία όπου το 2004/5 φοιτούσαν 4559 παιδιά, το 2012/13 11.035 και το 2015/16 13.441 παιδιά (Γράφημα 5). Γενικά στα ιδιωτικά νηπιαγωγεία παρατηρείται μια συνεχής αύξηση με εξαίρεση κάποιες χρονιές όπου η μείωση όμως ακολουθούσε την δημογραφική εξέλιξη.

Με βάση αυτά το ερώτημα που προκύπτει είναι γιατί χιλιάδες γονείς προτίμησαν τις ιδιωτικές δομές έναντι των δημοσίων ;

Μια ασφαλής απάντηση δεν μπορούμε να δώσουμε, ωστόσο, φαίνεται ότι αρκετοί γονείς είτε δεν ήταν ικανοποιημένοι από την παροχή υπηρεσιών των δημόσιων νηπιαγωγείων, είτε δεν υπήρχαν αρκετές δημόσιες δομές για να καλύψουν όλες τις ανάγκες, με αποτέλεσμα να υπάρχει αρκετή ζήτηση που να δικαιολογεί την αύξηση των ιδιωτικών δομών. Το γεγονός της μείωσης των δημοσίων δομών μάλλον συνηγορεί και προς τις δυο κατευθύνσεις οδηγώντας χιλιάδες γονείς να επιλέξουν ιδιωτικές δομές, εν μέσω κρίσης και με το ανάλογο κόστος. Άρα το πρώτο συμπέρασμα που μπορούμε να εξάγουμε

είναι ότι η νομοθέτηση της υποχρεωτικότητας έγινε με όρους αποκλειστικά ποσοτικούς, χωρίς να έχουν διερευνηθεί επαρκώς και άλλοι παράμετροι που έχουν να κάνουν τόσο με τις ανάγκες των γονέων όσο και με τις ανάγκες των παιδιών. Για παράδειγμα ένα πολύ πρακτικό ζήτημα είναι το ωράριο λειτουργίας που αποτελεί σημαντικό κριτήριο για πολλούς εργαζόμενους γονείς. Πόσες δημόσιες δομές λειτούργησαν υπό το καθεστώς του ολοήμερου νηπιαγωγείου δεν γνωρίζουμε. Επιπλέον ακόμα και εάν είχαμε αυτό το στοιχείο ένα ερώτημα θα ήταν εάν ξεκίνησαν να λειτουργούν έγκαιρα.

Η αδυναμία της πολιτείας να παράσχει ικανοποιητικές δομές κοινωνικής πρόνοιας οδηγεί νομοτελειακά στην ανάπτυξη της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Και αυτό είναι μια επένδυση που δεν θα πρέπει να εκλαμβάνεται αποκλειστικά με όρους οικονομίας της αγοράς ούτε και να δαιμονοποιείται από την στιγμή που το Κράτος φαίνεται πως αδυνατεί να παράσχει ισοδύναμες υπηρεσίες. Άλλωστε σύμφωνα με τα στοιχεία που προκύπτουν από την έρευνα της ΠΟΣΙΠΣ στους ιδιοκτήτες ιδιωτικών δομών προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης, οι δομές αυτές στην συντριπτική τους πλειοψηφία εντάσσονται στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις. Με βάση αυτό και σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η πρόσβαση στον συγκεκριμένο κλάδο απαιτεί πρωτίστως γνώση του αντικειμένου, μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι επενδύσεις που έχουν γίνει δεν αφορούν αποκλειστικά και μόνο οικονομικούς όρους. Με άλλα λόγια οι επαγγελματίες του χώρου αντιλαμβάνονται την δραστηριότητα τους και ως κοινωνική προσφορά, λειτουργώντας μάλλον με όρους διατήρησης της βιωσιμότητας των δομών τους και όχι μεγιστοποίησης των κερδών τους.

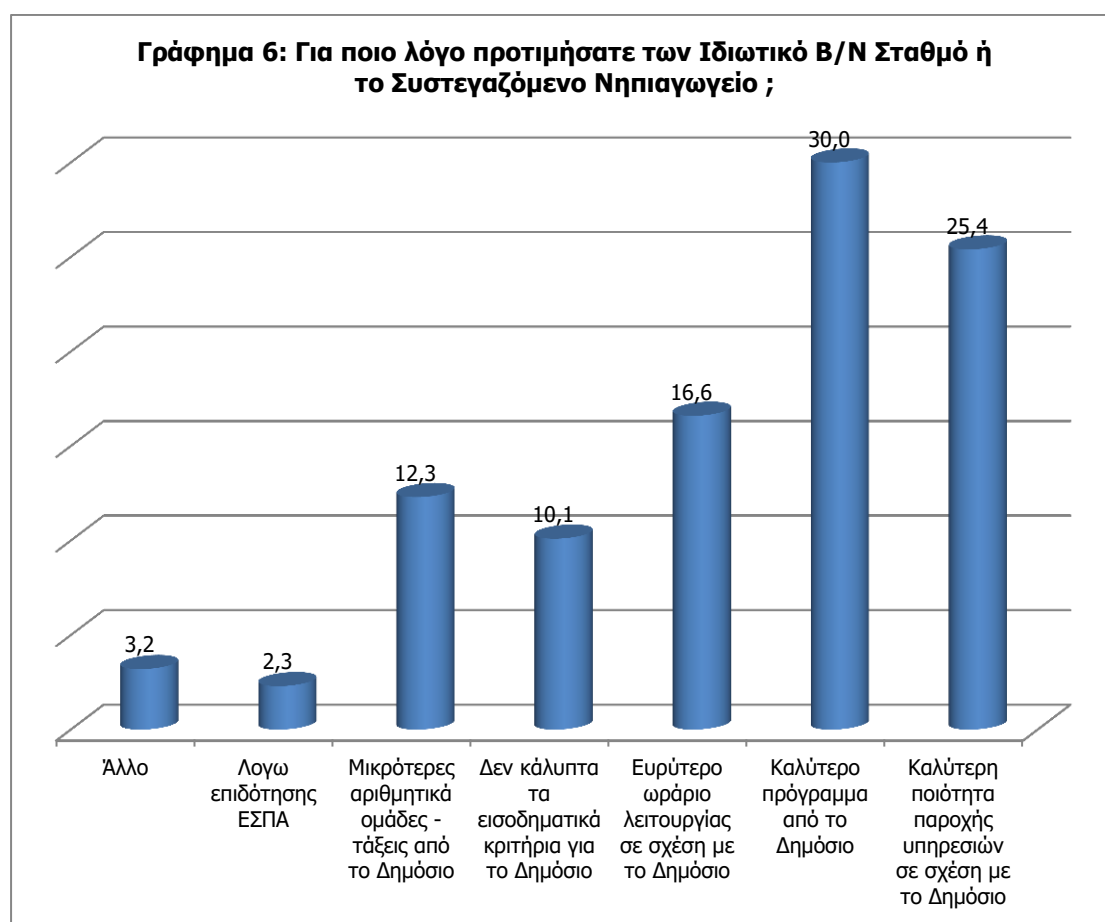
Από την άλλη μεριά το κρίσιμο ζήτημα της διχοτόμησης της προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης με τους παιδικούς σταθμούς να βρίσκονται εκτός του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος δεν φαίνεται να απασχολεί ιδιαίτερα τις κρατικές αρχές.

Δυο ζητήματα είναι χαρακτηριστικά :

- Το πρώτο αφορά την εποπτευόμενη αρχή των παιδικών σταθμών που διαρκώς αλλάζει από το Υπουργείο Υγείας, στο Υπουργείο Εσωτερικών και εσχάτως στο Υπουργείο Εργασίας. Αυτό καταδεικνύει την διαφορετική αντίληψη που επιφυλάσσει η πολιτεία προς τους Παιδικούς Σταθμούς βλέποντας τους περισσότερο σαν χώρους φύλαξης που πρέπει να πληρούν κάποιες συγκεκριμένες προδιαγραφές και λιγότερο ή και καθόλου σαν αυτό που πραγματικά είναι ή πρέπει να είναι, δηλαδή κομμάτι του παιδαγωγικού μας συστήματος. Οι έλεγχοι άλλωστε που γίνονται αφορούν στην τήρηση των προϋποθέσεων αδειοδότησης και απασχόλησης και καθόλου το φυσικό τους αντικείμενο που είναι τα παιδιά και το τι κάνουν κατά την διάρκεια της παραμονής τους στον Παιδικό Σταθμό.
- Δεν υπάρχουν επαρκείς μελέτες ή έρευνες για το παιδαγωγικό κομμάτι των παιδικών σταθμών που δραστηριοποιούνται στην χώρα μας (ιδιωτικών ή δημοτικών) καθώς και επίσημα στατιστικά στοιχεία για τον αριθμό τους. Τα μόνα στοιχεία που έχουμε στην διάθεση μας προέρχονται από την ΠΟΣΙΠΣ όπου μέσω διαφορετικών πηγών (ΕΕΤΑΑ, ΕΕΑ, Μητρώο ΠΟΣΙΠΣ, ΕΛΣΤΑΤ) εκτιμάται ότι για το έτος 2017 στην Ελλάδα δραστηριοποιούνταν 1134 δομές ιδιωτικών Βρεφονηπιακών παιδικών σταθμών φιλοξενώντας συνολικά 80697 παιδιά και απασχολώντας συνολικά 17222 εργαζόμενους (νηπιαγωγούς, βρεφονηπιοκόμους και λοιπό προσωπικό) και από την ΕΕΤΑΑ όσον αφορά τους δημοτικούς παιδικούς σταθμούς που σύμφωνα με απογραφή που έγινε το 2008 αριθμούσαν 1751 δομές .

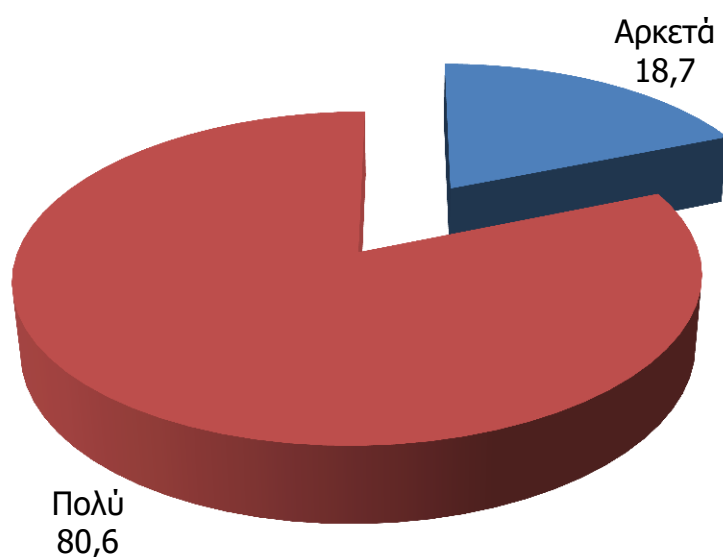
Συμπερασματικά, δεν υπάρχουν ούτε επαρκή στατιστικά στοιχεία σχετικά με τους ιδιωτικούς παιδικούς σταθμούς, αλλά ούτε και αξιολόγηση των δραστηριοτήτων τους.

Σε έρευνα που διενέργησε η ΠΟΣΙΠΣ σε δείγμα 863 γονέων¹ που τα παιδιά τους φοιτούν σε ιδιωτικούς παιδικούς σταθμούς μπορούμε να διαπιστώσουμε κάποια ποσοτικά ευρήματα αξιολογικής κρίσης από την πλευρά των γονέων. Από την έρευνα που έγινε στους γονείς φαίνεται ξεκάθαρα ότι οι λόγοι που προτιμούν τους ιδιωτικούς παιδικού σταθμούς είναι η καλύτερη ποιότητα παροχής υπηρεσιών εν γένει όπως φαίνεται στο Γράφημα 6. Συντριπτικός είναι επίσης ο βαθμός ικανοποίησης των γονέων από την παροχή των υπηρεσιών όπου το 80,6% δηλώνει πολύ ικανοποιημένο και το 18,7% αρκετά ικανοποιημένο (Γράφημα 7).

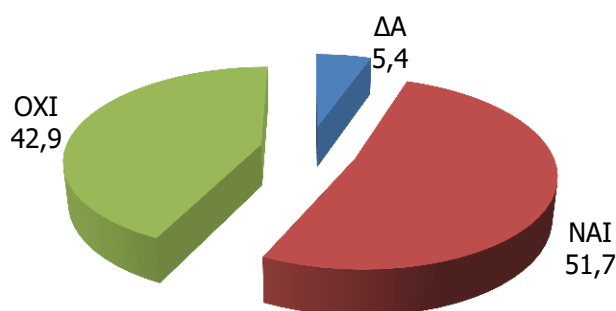
¹ Βλέπε παράρτημα 1 για το σύνολο της έρευνας

Γράφημα 7: Είστε ικανοποιημένοι από την παροχή υπηρεσιών ;

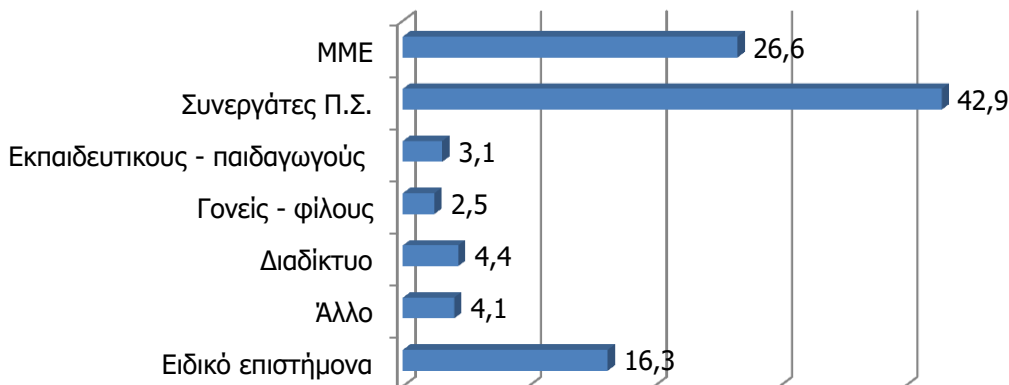

Από τα στοιχεία της έρευνας προκύπτει επίσης ότι το 51,7 % των γονέων που εμπιστεύονται τα παιδιά τους σε ιδιωτικούς παιδικούς σταθμούς ενημερώνονται για την σπουδαιότητα της προσχολικής ηλικίας. Μάλιστα Το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών (42,7%) ενημερώνεται από τον ίδιο το παιδικό σταθμό (Γράφημα 8 & 9).

Γράφημα 8: Είχατε ευκαιρίες ενημέρωσης για τη σπουδαιότητα, μοναδικότητα αξιοποίησης της προσχολικής ηλικίας ;

Γράφημα 10: Εάν ΝΑΙ, σημειώστε την πηγή (ηχ από ειδικό επιστήμονα, από τα ΜΜΕ, από τους συνεργάτες του Π.Σ. κ.α.)

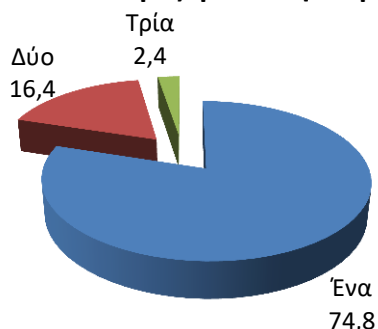
Γενικά οι συντριπτική πλειοψηφία των γονέων (74,8%) έχουν ένα παιδί σε Ιδιωτικό Παιδικό Σταθμό – Συστεγασμένο Νηπιαγωγείο, το 16,4% δύο και το 2,4% τρία (Γράφημα 11).

Όσον αφορά τα τμήματα (Γράφημα 12), 4 στους 10 γονείς έχουν παιδιά στο προ-προνηπιακό τμήμα (3-4 ετών), 35,6% στο μεταβρεφικό και βρεφικό τμήμα (μέχρι 2,5 ετών), 17,4% στο προνήπιο (4-5 ετών και 7,1% στο νηπιαγωγείο (5-6 ετών).

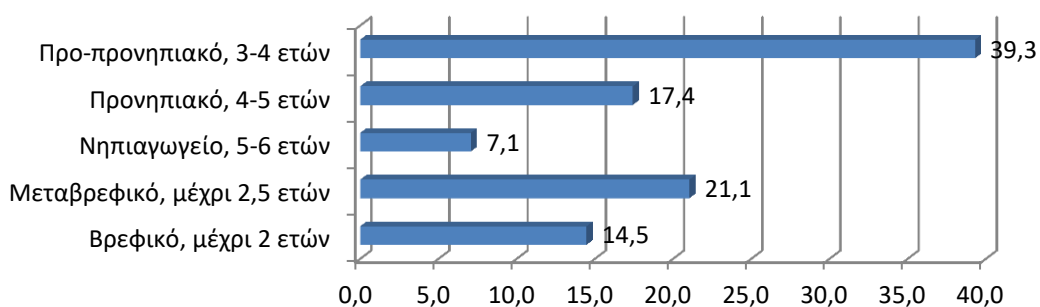
Το γεγονός ότι η συντριπτική πλειοψηφία των γονέων έχουν παιδιά έως 4 ετών στους παιδικούς σταθμούς, δηλαδή εκεί που δεν υπάρχουν επαρκείς δημόσιες δομές, προσδιορίζει και την ανάγκη μεγαλύτερης υποστήριξης της πολιτείας προς τους γονείς ενισχύοντας τόσο τις υφιστάμενες δομές (δημόσιες ή ιδιωτικές) και δημιουργώντας τις προϋποθέσεις ανάπτυξης νέων ή/και επέκτασης των υφιστάμενων. Τα voucher θεωρούνται μια ικανοποιητική λύση, ωστόσο δεν επαρκούν από μόνα τους για την δημιουργία προϋποθέσεων όσο το δυνατόν μεγαλύτερης πρόσβασης προς τις δομές αυτές. Η ένταξη των δομών προσχολικής αγωγής σε ένα ενιαίο πλαίσιο και κάτω από την ευθύνη μιας αρχής που να μην είναι αποσυνδεδεμένη από το υπόλοιπο εκπαιδευτικό σύστημα θεωρείται αναγκαία προϋπόθεση.

Αυτό, βέβαια, προϋποθέτει ότι θα αρθεί ο διαχωρισμός που υφίσταται στην αντίληψη μεταξύ φροντίδας και εκπαίδευσης και θα γίνει αντιληπτό ότι ο τρόπος που γίνεται η διαπαιδαγώγηση των παιδιών στην ηλικίες αυτές αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του εκπαιδευτικού συστήματος με τα δικά του χαρακτηριστικά, ιδιαιτερότητες και παιδαγωγικά προγράμματα.

Γράφημα 11: Πόσα παιδιά έχετε στον Ιδιωτικό Παιδικό Σταθμό - Συστεγαζόμενο Νηπιαγωγείο ;

Γράφημα 12: Σε ποια τμήματα ;

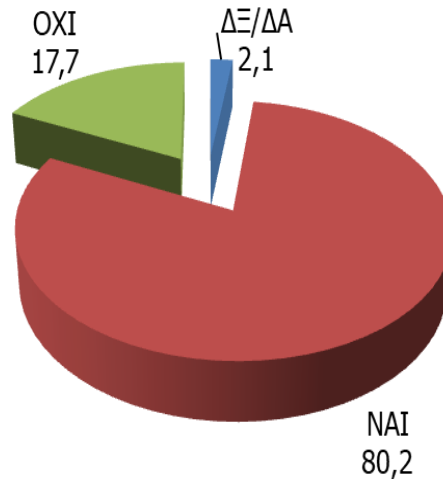

Όσον αφορά την νέα ρύθμιση που εισήγαγε το Υπουργείο Παιδείας με τον Ν. 4521/2018 και καθιστά την υποχρεωτικότητα και στο προνήπιο, οι απόψεις των γονέων είναι σε ένα βαθμό αντιφατικές, γεγονός που δείχνει ότι η σχετική αλλαγή έγινε χωρίς επαρκή διαβούλευση και ενημέρωση.

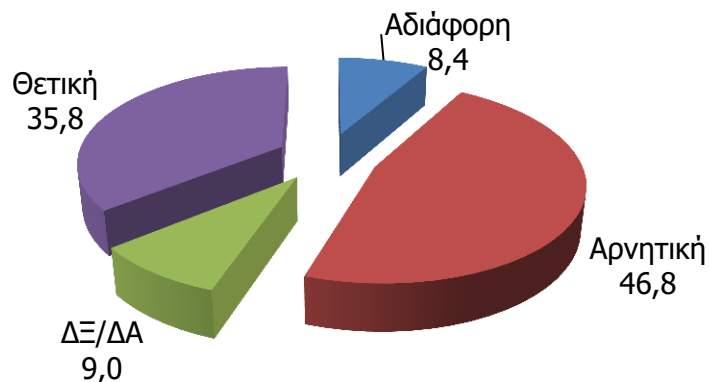
Το 80,2% δηλώνει πως γνωρίζει τις αλλαγές που σηματοδοτεί η νέα ρύθμιση (Γράφημα 13). Το 46,8% την αξιολογεί ως αρνητική, ενώ το 35,8% ως θετική (Γράφημα 14).

Γράφημα 13

Γνωρίζετε ότι με τον Ν. 4521/2018 η υποχρεωτική εκπαίδευση δεν ξεκινά πλέον από το Νηπιαγωγείο , αλλά από το Προνήπιο (σε 184 Δήμους της χώρας)

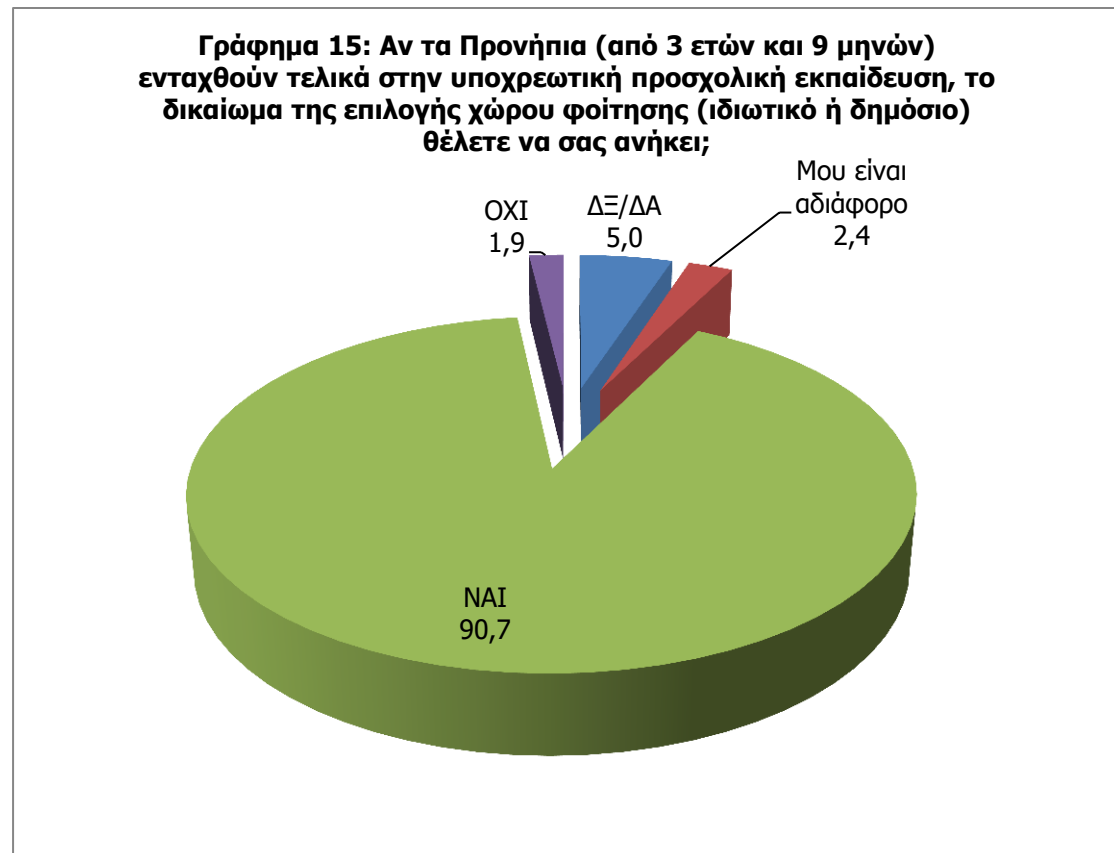

Γράφημα 14: Πως αξιολογείτε αυτή την αλλαγή;

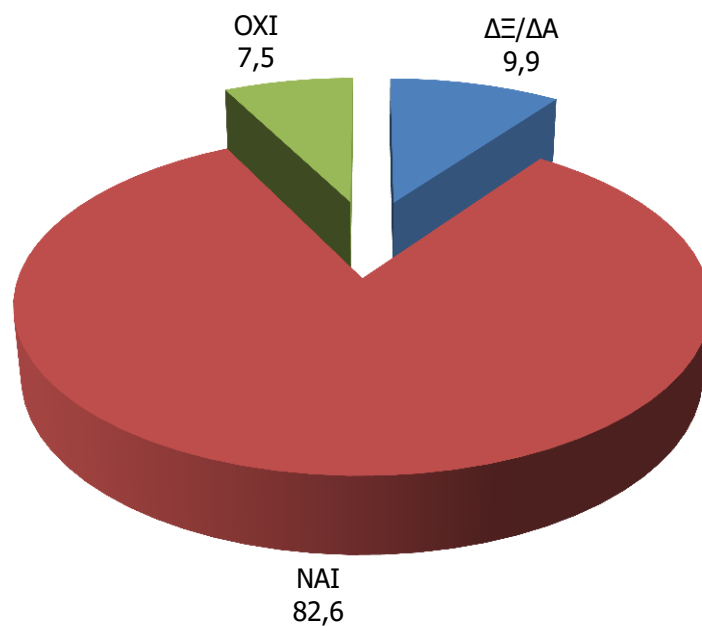
Διχασμένοι εμφανίζονται οι γονείς ως προς το πότε πρέπει να ξεκινά η υποχρεωτικότητα. Το 48% θεωρεί ότι πρέπει να ξεκινά από το προνήπιο ενώ το 51,5% από το νηπιαγωγείο και μετά. Το 90,7% των γονέων δηλώνει πως θα ήθελε να έχει το δικαίωμα της επιλογής για το που θα φοιτήσει το παιδί του (Γράφημα 15). Από την απάντηση αυτή φαίνεται πως οι γονείς δεν γνωρίζουν απόλυτα το νέο θεσμικό πλαίσιο καθώς σύμφωνα με αυτό δεν

υπάρχει η δυνατότητα επιλογής από τον γονέα για το που θα φοιτήσει το παιδί του.

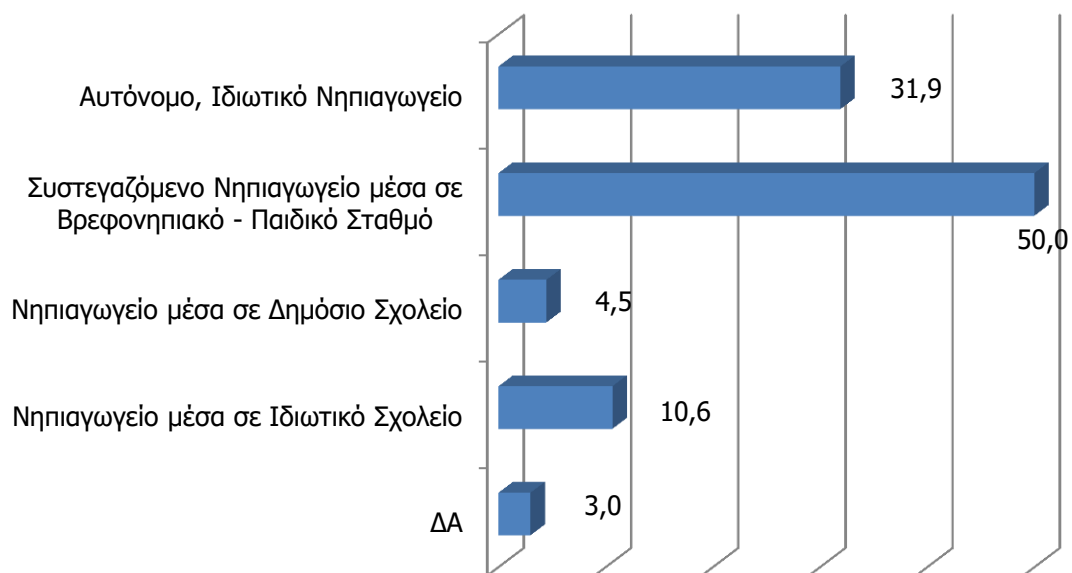

Μάλιστα η συντριπτική πλειοψηφία των γονέων τάσσεται τόσο υπέρ του voucher όσο και υπέρ της ελεύθερης επιλογής σε ποσοστό 82,6% (Γράφημα 16). Τέλος εάν μπορούσαν ελεύθερα να επιλέξουν θα προτιμούσαν σε ποσοστό 92,5% μια ιδιωτική μονάδα προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης (Γράφημα 17).

Γράφημα 16: Εάν η υποχρεωτικότητα από την ηλικία των 3 χρόνων και 9 μηνών συνοδεύονταν από α) voucher και β) ελεύθερη επιλογή των γονέων του πλαισίου φοίτησης, θα σας έβρισκε σύμφωνους ;

Γράφημα 17: Εάν είχατε το δικαίωμα ελεύθερης επιλογής τι θα διαλέγατε ;

Η άποψη των ιδιοκτητών παιδικών σταθμών²

Η συντριπτική πλειοψηφία των βρεφονηπιακών παιδικών σταθμών είναι μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις (96,1%). Το 42,1% αυτών δραστηριοποιείται στον χώρο της προσχολικής αγωγής τα τελευταία 21 με 30 έτη, το 19,7% μεταξύ 11 και 21 έτη, ενώ το 25% έως 10 έτη. Με άλλα λόγια οι βρεφονηπιακοί σταθμοί είναι στην συντριπτική τους πλειοψηφία μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις που αναπτύχθηκαν κυρίως τα τελευταία 30 χρόνια με αυξητική τάση προκειμένου να καλύψουν τις ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας στην προσχολική αγωγή μέσα σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο θεσμικό, κοινωνικό, πολιτιστικό και οικονομικό περιβάλλον.

Το 54% έχουν δυναμικότητα έως 20 βρέφη, ενώ το 69,8% έχουν δυναμικότητα έως 50 νήπια.

Τα παιδιά που φιλοξενούνται στην τρέχουσα παιδαγωγική χρονιά σε σχέση με την προηγούμενη είναι τα ίδια ή περισσότερα για το 72,4% των ερωτηθέντων ενώ ένα αρκετά υψηλό ποσοστό της τάξης 25% δηλώνει ότι έχουν μειωθεί. Αυτό φαίνεται να οφείλεται κυρίως στο αριθμό των προνηπίων όπου για το 47,4% των ερωτηθέντων καταγράφεται μείωση του αριθμού σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Αντίθετα τα στοιχεία είναι σχετικά καλύτερα τόσο για τα προ-προνήπια όπου μείωση στον αριθμό τους δηλώνει το 18,4% των ιδιοκτητών, ενώ αύξηση το 35,5%.

Η συντριπτική πλειοψηφία των ιδιοκτητών Β/Ν Σταθμών (86,8%) δήλωσε πως έχει παιδιά (βρέφη-νήπια) μέσω ΕΣΠΑ. Για το 37,9% των ερωτηθέντων τα προ-προνήπια μέσω ΕΣΠΑ παρέμειναν τα ίδια σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά ενώ επίσης ένα 37,9% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι αυξήθηκαν. Μείωση κατέγραψε το 21,2% με την μεγαλύτερη μείωση να καταγράφεται στου Β/Ν Σταθμούς της Περιφέρειας Πελοποννήσου (50%). Η σημαντική αύξηση των παιδιών που φοιτούν σε παιδικούς σταθμούς μέσω ΕΣΠΑ δείχνει εκτός από την προτίμηση των γονέων την αναγκαιότητα διατήρησης και

² Βλέπε παράρτημα 2 για το σύνολο της έρευνας των ιδιοκτητών παιδικών σταθμών

ενίσχυσης του μέτρου αυτού που δίνει την δυνατότητα σε περισσότερα παιδιά να έχουν πρόσβαση στην προσχολική εκπαίδευση.

Το 27,6% των Παιδικών σταθμών ανήκει στους 184 δήμους που ξεκίνησε πιλοτικά η υποχρεωτική προσχολική εκπαίδευση. Ωστόσο χαρακτηριστικό είναι ότι το 69,7% των παιδικών σταθμών που δεν ανήκουν στους δήμους που ισχύει η υποχρεωτική προσχολική εκπαίδευση καταγράφηκε μείωση κατά 43,4% των προ-προνήπιων μέσω ΕΣΠΑ σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

Το 48,7% των Β/Ν Παιδικών σταθμών έχει άδεια συστεγαζόμενου Νηπιαγωγείου. Η συντριπτική πλειοψηφία (78,4) έχει άδεια μονοθέσιου ενώ το 21,6% διθέσιου. Το 40,8% των ερωτηθέντων δήλωσε πως δεν ενδιαφέρεται ή μπορεί να ζητήσει άδεια για προνήπια ενώ το 44,7% δήλωσε πως το ενδιαφέρει.

Η συντριπτική πλειοψηφία τάσσεται κατά της υποχρεωτικής προσχολικής εκπαίδευσης (89,5%), θεωρώντας πως η ΠΟΣΙΠΣ θα πρέπει να συνεχίσει την προσπάθεια για άρση του νέου νομοθετικού πλαισίου για λόγους παιδαγωγικούς (27,3%), ποιοτικούς (24,9%), κοινωνικούς (23,3%) και τέλος οικονομικούς (21,7%). Από τις απαντήσεις δίνεται μεγάλη έμφαση στην διατήρηση της ποιοτικής παροχής υπηρεσιών που προσφέρουν οι ιδιωτικοί παιδικοί σταθμοί, ο παιδοκεντρικός ρόλος που πρέπει να καλύπτει η προσχολική αγωγή και η ανασφάλεια που το νέο κανονιστικό πλαίσιο δημιουργεί στην διατήρηση αυτών των χαρακτηριστικών.

Τέλος στην συντριπτική τους πλειοψηφία (82,9%) των ιδιοκτητών παιδικών σταθμών συμφωνούν με την πρόταση να δίνεται το 70% του κόστους ανά παιδί στον γονέα ως επιταγή αγωγή και εκπαίδευσης σε συνδυασμό με την ελευθερία επιλογής παιδικού σταθμού.

Προτάσεις πολιτικής

Είναι εμφανές ότι προσχολική αγωγή και εκπαίδευση αποτελεί κρίσιμο ζήτημα που συνδέεται τόσο με την ευημερία όσο και με την ανάπτυξη. Στην Ελλάδα, ο τομέας αυτός παραμένει αναξιοποίητος και οι πολιτικές που υιοθετούνται χαρακτηρίζονται από έλλειψη σωστού σχεδιασμού, αδυναμία καθορισμού κατεύθυνσης, ανελαστικότητα και σε ένα βαθμό γνώσης της πραγματικότητας και των αναγκών. Από την ανάλυση που προηγήθηκε άλλα και τα στοιχεία από την έρευνα που διενήργησε η ΠΟΣΙΠΣ προκύπτουν τα εξής :

- Να δημιουργηθεί μητρώο των δομών προσχολικής αγωγής, ώστε να γνωρίζουμε τον αριθμό των δομών που υπάρχουν και τις δυνατότητες τους.
- Είναι απαραίτητη ανάγκη οι θεσμοί παροχής προσχολικής αγωγής να ενταχθούν σε μια κοινή οργανωτική και εποπτική αρχή που θα έχει την ευθύνη λειτουργίας και αξιολόγησης τόσο των παιδικών σταθμών όσο και των νηπιαγωγείων όλης της χώρας.
- Θα πρέπει να αξιολογηθεί το υφιστάμενο σύστημα και να διερευνηθεί σε τι βαθμό καλύπτει τις ανάγκες γονέων και παιδιών.
- Το σύστημα των voucher δεν θα πρέπει να περιοριστεί μέχρι τουλάχιστον η ελληνική οικονομία να ανανήψει από την 10ετη οικονομική κρίση.
- Θα πρέπει ενδεχομένως να εξεταστούν και οι δυνατότητες παροχής φορολογικών κινήτρων για τους γονείς που επιλέγουν ιδιωτικές δομές, ιδιαίτερα μετά την καθιέρωση της υποχρεωτικότητας από το προνήπιο που με βάση την εμπειρία της υποχρεωτικότητας στο νηπιαγωγείο πιθανότητα να οδηγήσει σε αύξηση της ζήτησης για παροχή υπηρεσιών προσχολικής αγωγής από ιδιωτικές δομές.
- Θα πρέπει να διατηρηθεί το δικαίωμα επιλογής των γονέων όσον αφορά την δομή στην οποία θέλουν να εμπιστευτούν το παιδί τους τουλάχιστον μέχρι την καθιέρωση μιας ενιαίας αρχής για τους παιδικούς σταθμούς και τα νηπιαγωγεία.

Παράρτημα 1

Έρευνα Π.Ο.Σ.Ι.Π.Σ. για την υποχρεωτική εκπαίδευση των προνηπίων

Ερωτηματολόγιο Γονέων
Νοέμβριος 2018

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε από την Π.Ο.Σ.Ι.Π.Σ. σε γονείς που τα παιδιά τους φοιτούν σε Ιδιωτικούς παιδικούς σταθμούς

ΜΕΓΕΘΟΣ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

883 γονείς

ΧΡΟΝΙΚΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ

22-26 Οκτωβρίου 2018

ΠΕΡΙΟΧΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ

Πανελλαδική κάλυψη

ΜΕΘΟΔΟΣ ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΨΙΑΣ

Τυχαία δειγματοληψία χωρίς
συγκεκριμένη μέθοδο

ΜΕΘΟΔΟΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Ερωτηματολόγια που προωθήθηκαν σε γονείς
από Ιδιωτικούς Παιδικούς Σταθμούς

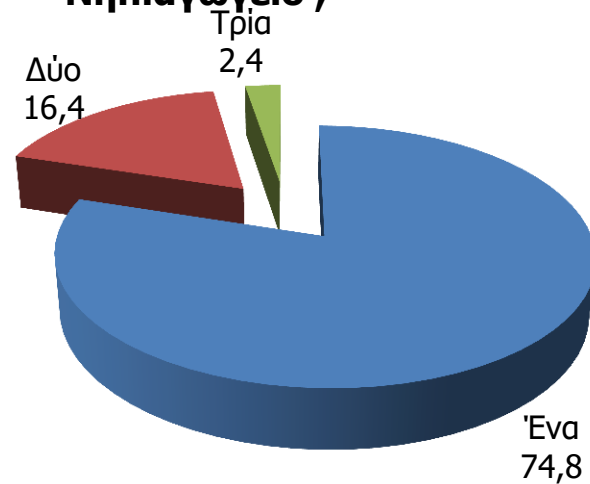
Επεξεργασία πρωτογενών δεδομένων

IME ΓΣΕΒΕΕ

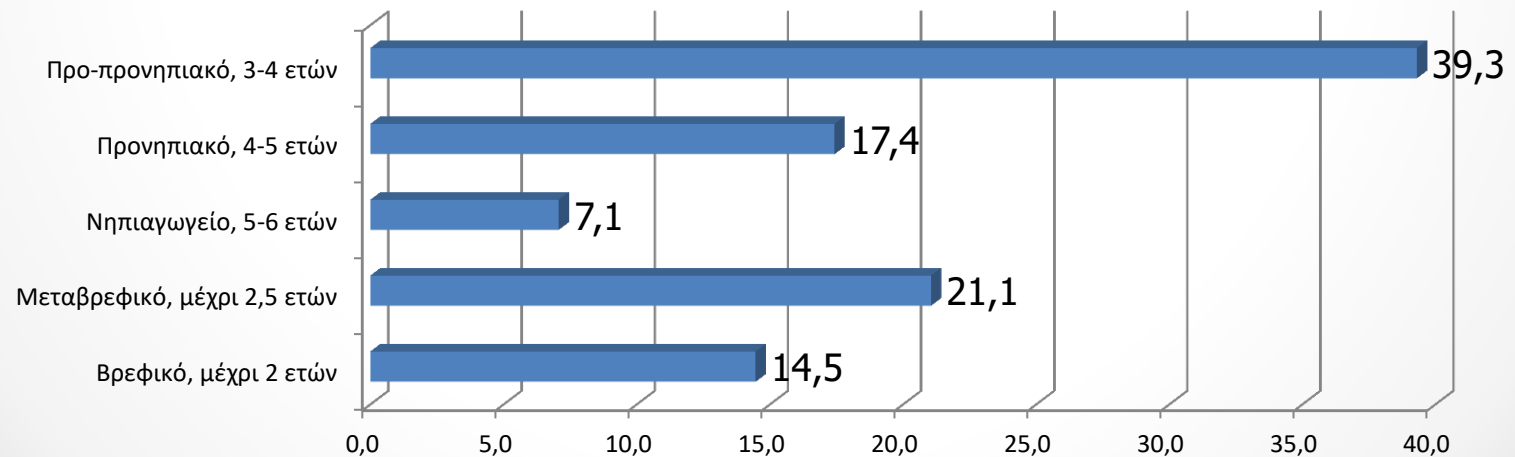
Σύνθεση Δείγματος

ΦΥΛΟ	Άνδρας	29,12
	Γυναίκα	69,19
ΗΛΙΚΙΑ	Έως 30	23,26
	31 έως 40	61,40
	41 έως 50	14,32
	51 έως 60	0,81
ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	ΑΕΙ/ΤΕΙ	42,74
	Απόφοιτος Γυμνασίου	0,33
	Απόφοιτος Λυκείου	19,14
	Μετα- Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ΙΕΚ κλπ)	19,00
	Μεταπτ/κο - Διδακτ/κο	15,96
	Άλλο	2,78
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	Δημόσιος Υπάλληλος	13,24
	Επιχειρηματίας/ Ελ. Επαγγελματίας/ Αυτοαπασχολούμενος	20,40
	Μισθωτός	44,21
	Οικιακά	11,87
	Συνταξιούχος	0,58
	Άνεργος	7,01
	Άλλο	1,39

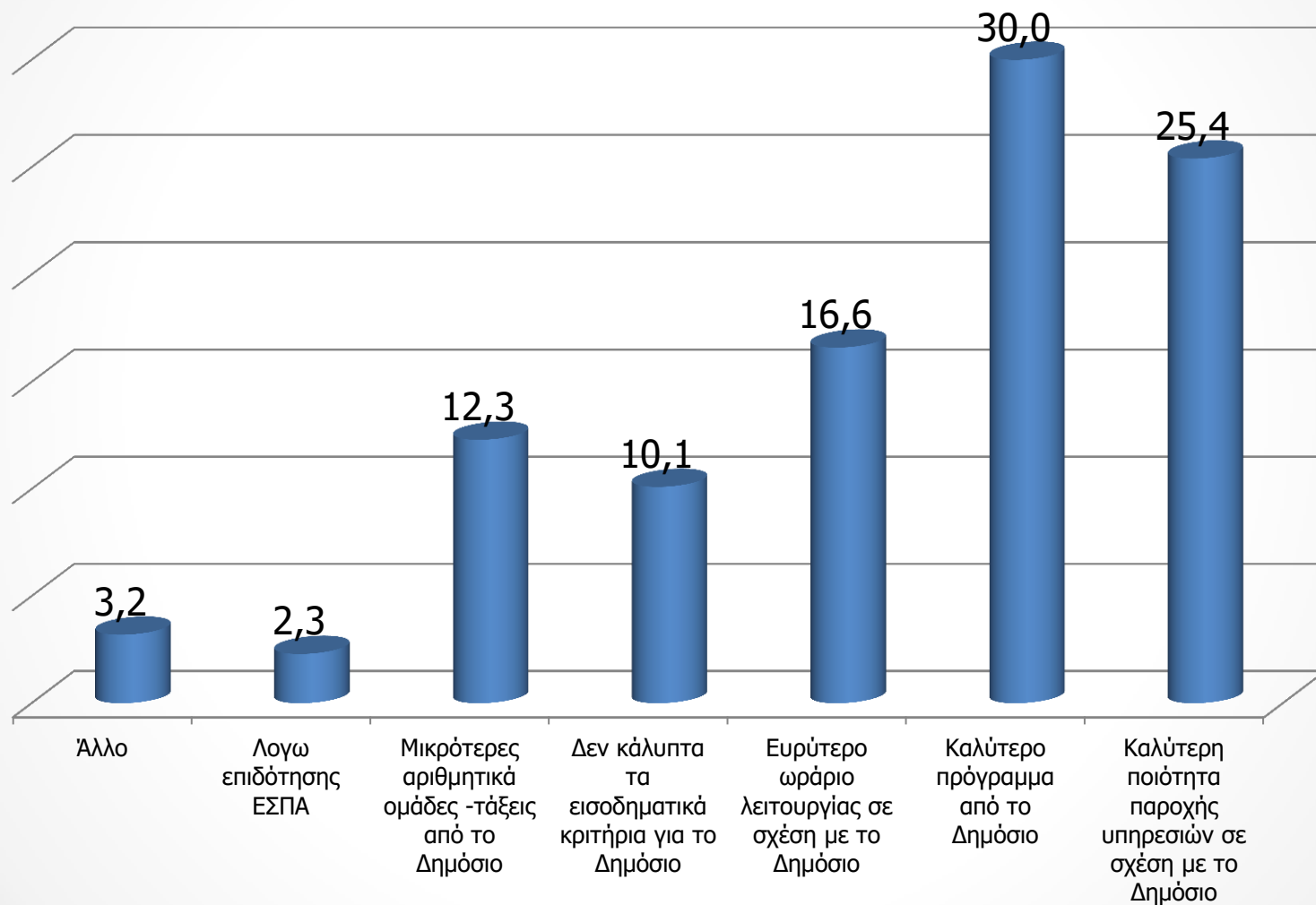
Πόσα παιδιά έχετε στον Ιδιωτικό Παιδικό Σταθμό - Συστεγαζόμενο Νηπιαγωγείο ;

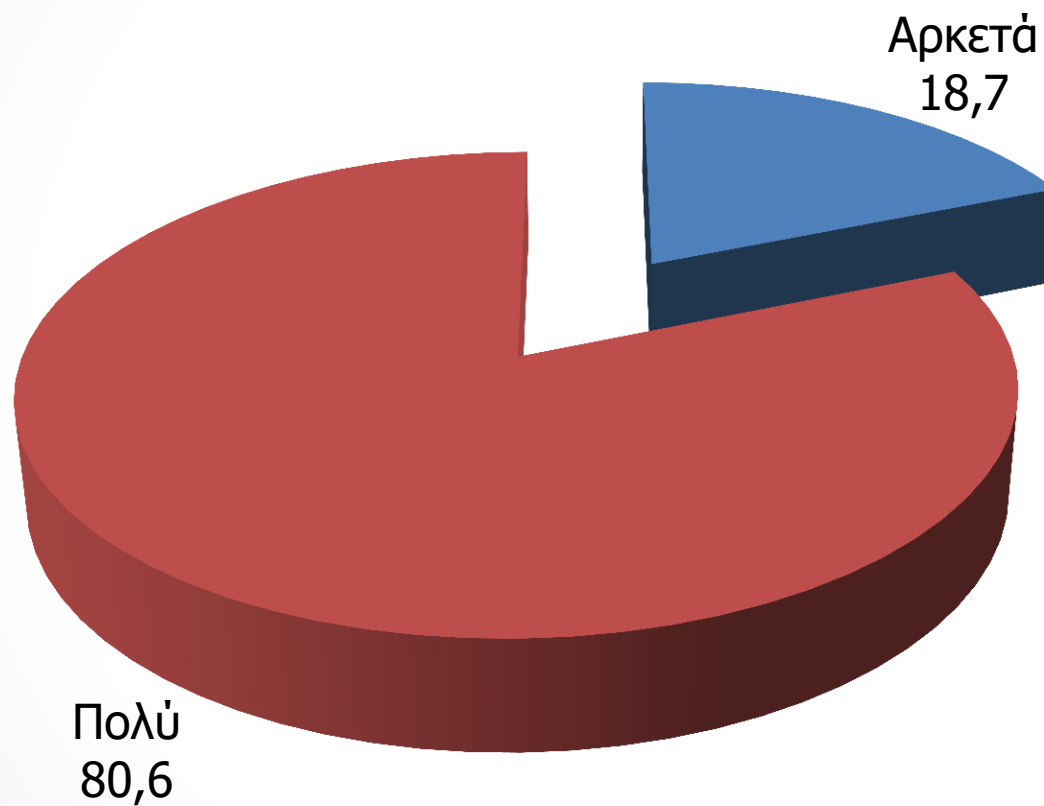
Σε ποια τμήματα ;

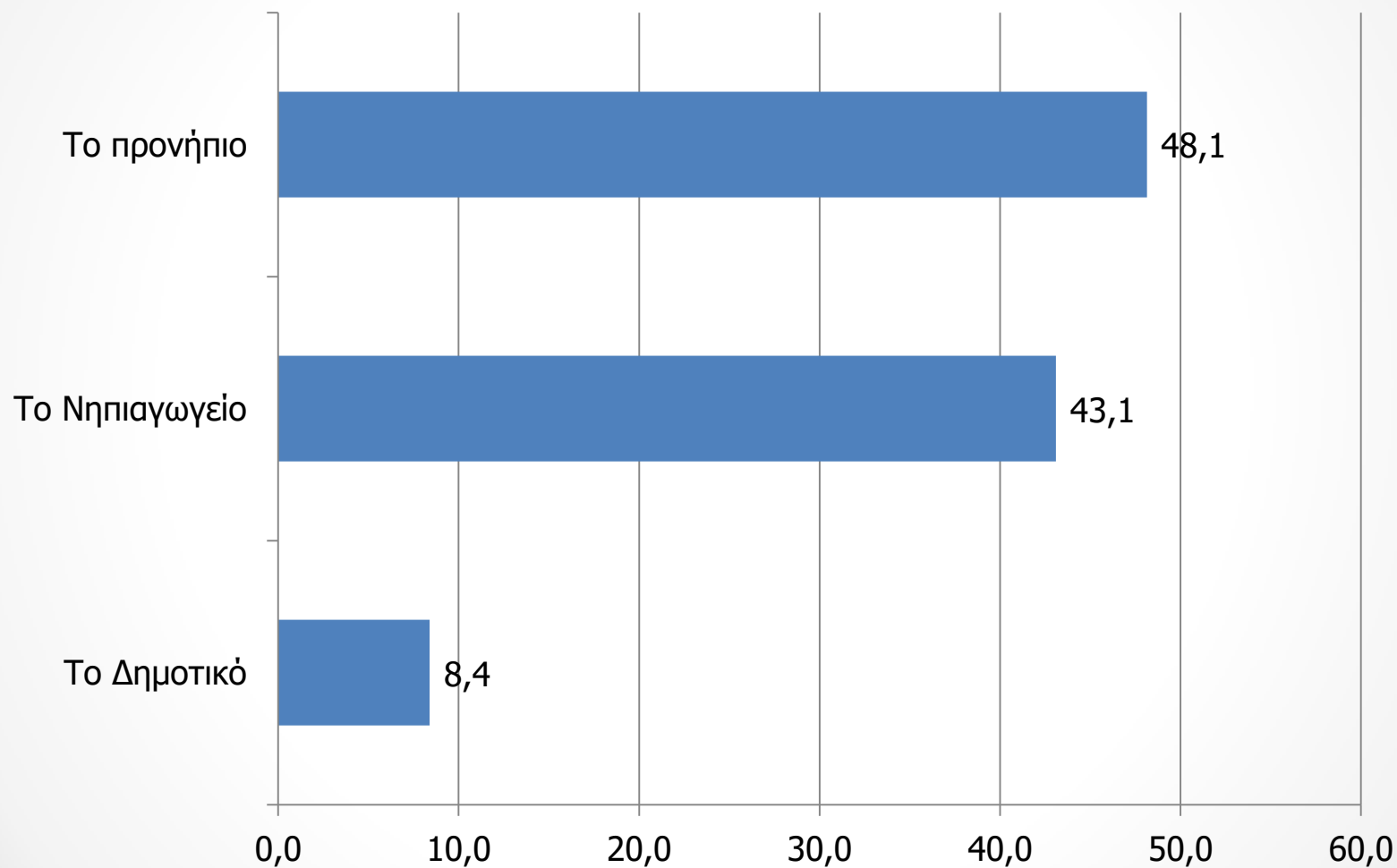
Για ποιο λόγο προτιμήσατε των Ιδιωτικό Β/Ν Σταθμό ή το Συστεγαζόμενο Νηπιαγωγείο ;

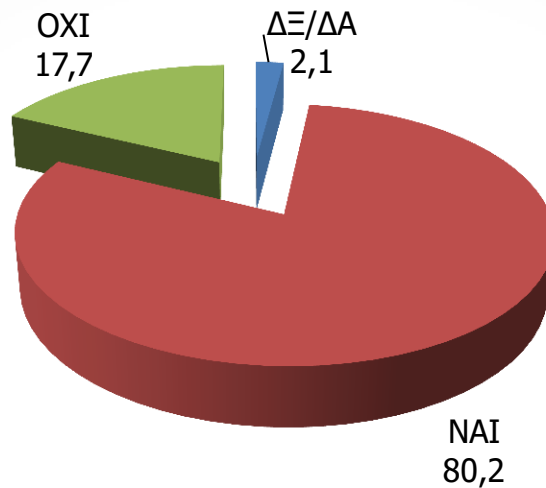
Είστε ικανοποιημένοι από την παροχή υπηρεσιών ;

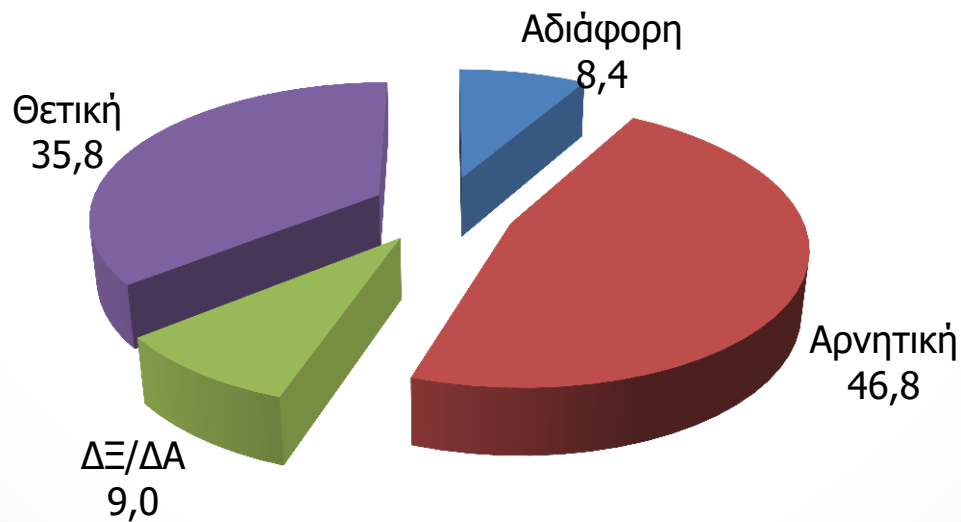
**Θεωρείτε ότι η υποχρεωτική εκπαίδευση πρέπει να
ξεκινάει από:**

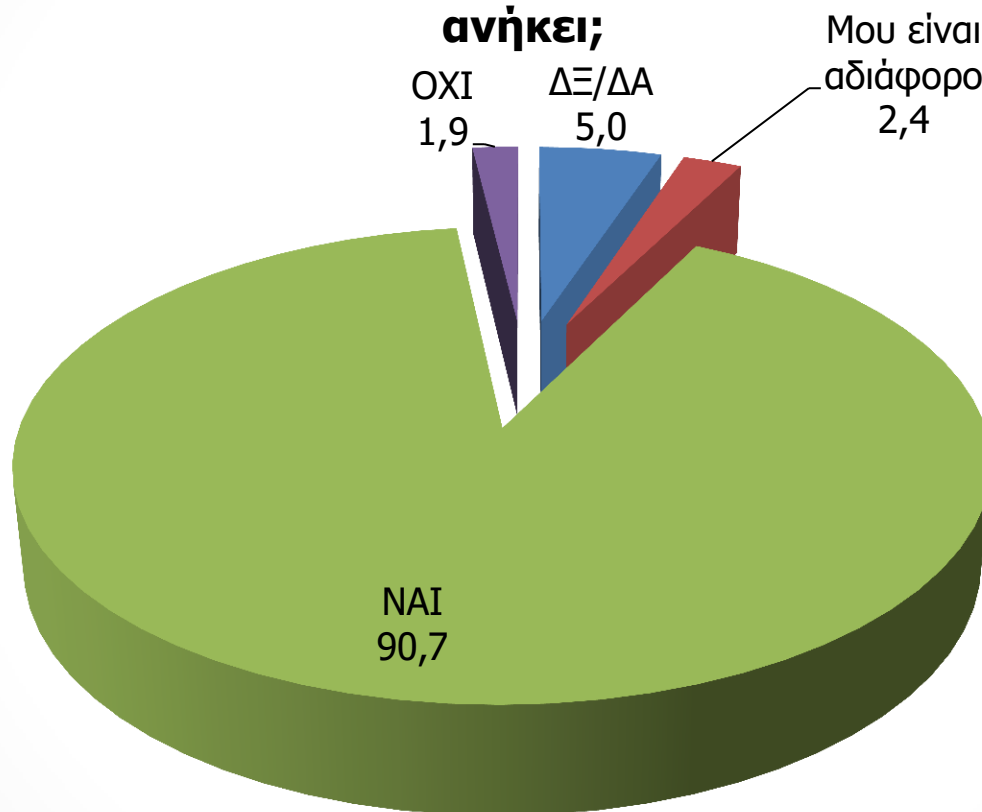
Γνωρίζετε ότι με τον Ν. 4521/2018 η υποχρεωτική εκπαίδευση δεν ξεκινά πλέον από το Νηπιαγωγείο , αλλά από το Προνήπιο (σε 184 Δήμους της χώρας)

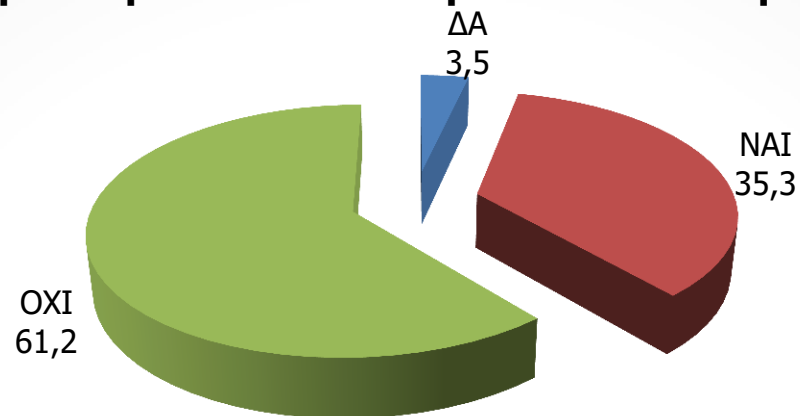
Πως αξιολογείτε αυτή την αλλαγή;

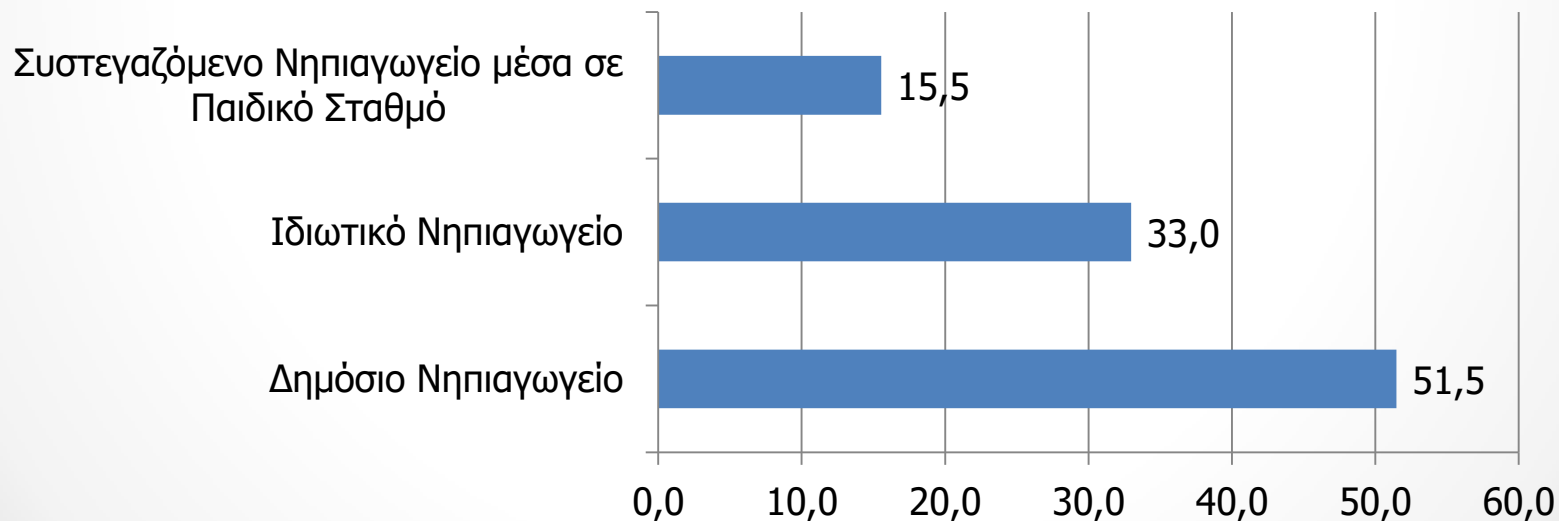
**Αν τα Προνήπια (από 3 ετών και 9 μηνών)
ενταχθούν τελικά στην υποχρεωτική προσχολική
εκπαίδευση, το δικαίωμα της επιλογής χώρου
φοίτησης (ιδιωτικό ή δημόσιο) θέλετε να σας
ανήκει;**

Έχετε μεγαλύτερα παιδιά που πέρασαν από το Νηπιαγωγείο ;

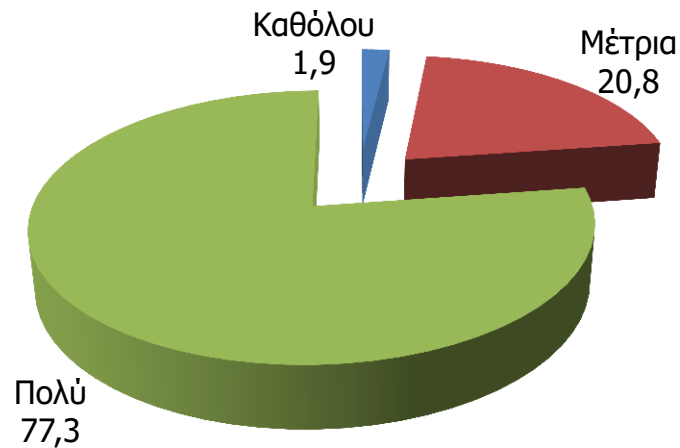

Αν Ναι, που είχαν πάει ;

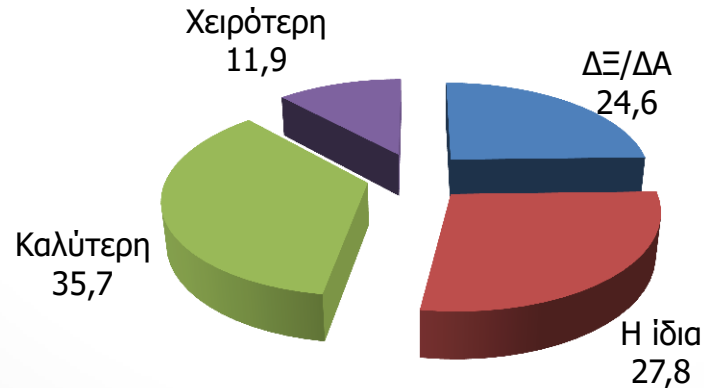
Είστε ευχαριστημένοι από την σημερινή τους απόδοση στην εκπαίδευση ;

- όσοι έχουν μεγαλύτερα παιδιά που πέρασαν από το Νηπιαγωγείο -

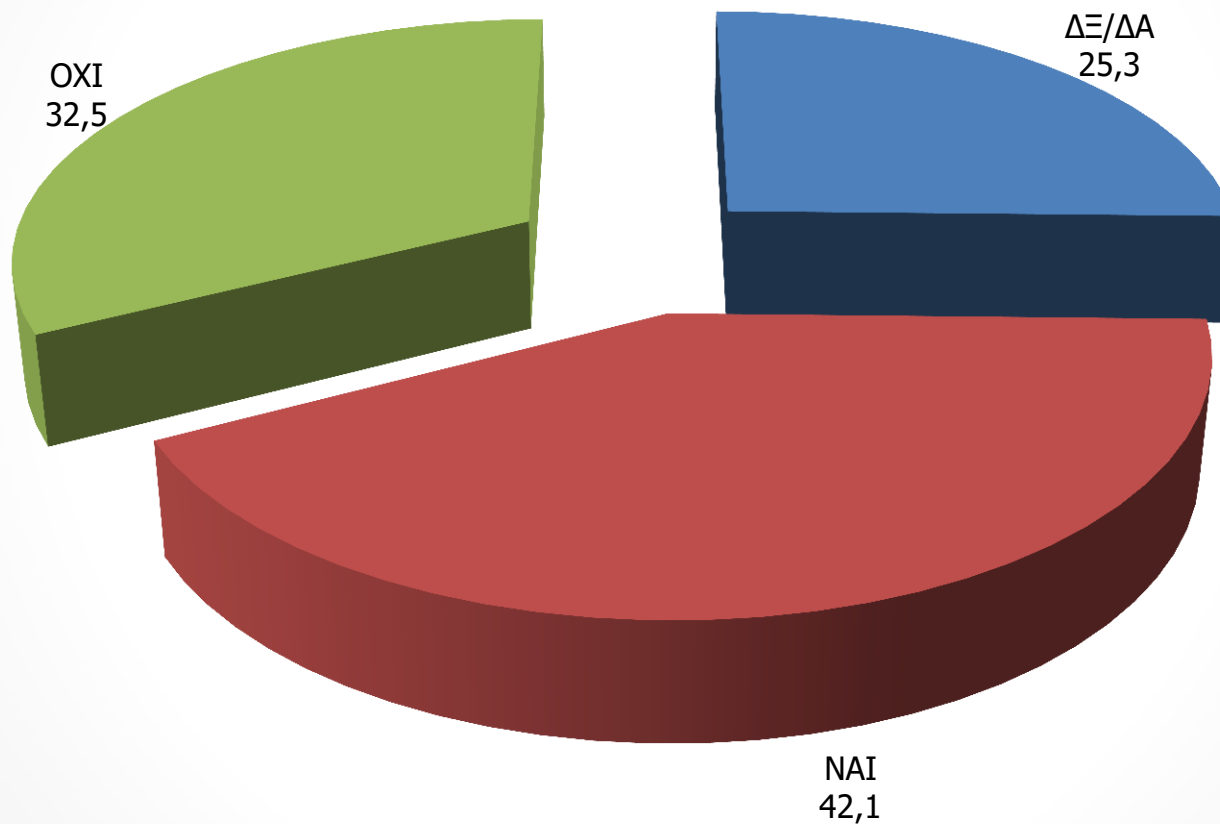

Πιστεύετε ότι το μεγαλύτερο παιδί σας αν είχε πάει από Προνήπιο στο Υποχρεωτικό Νηπιαγωγείο η απόδοσή του θα ήταν :

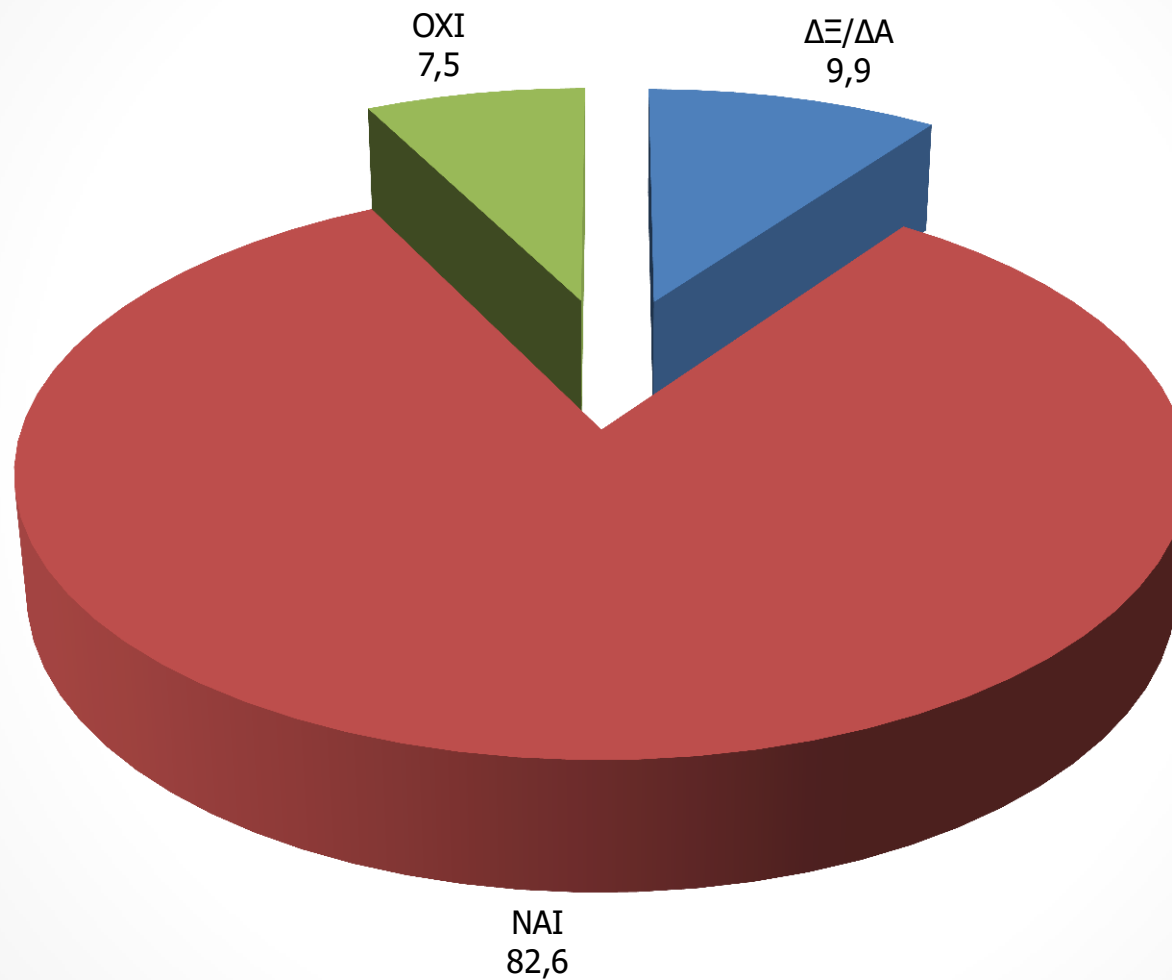
- όσοι έχουν μεγαλύτερα παιδιά που πέρασαν από το νηπιαγωγείο-

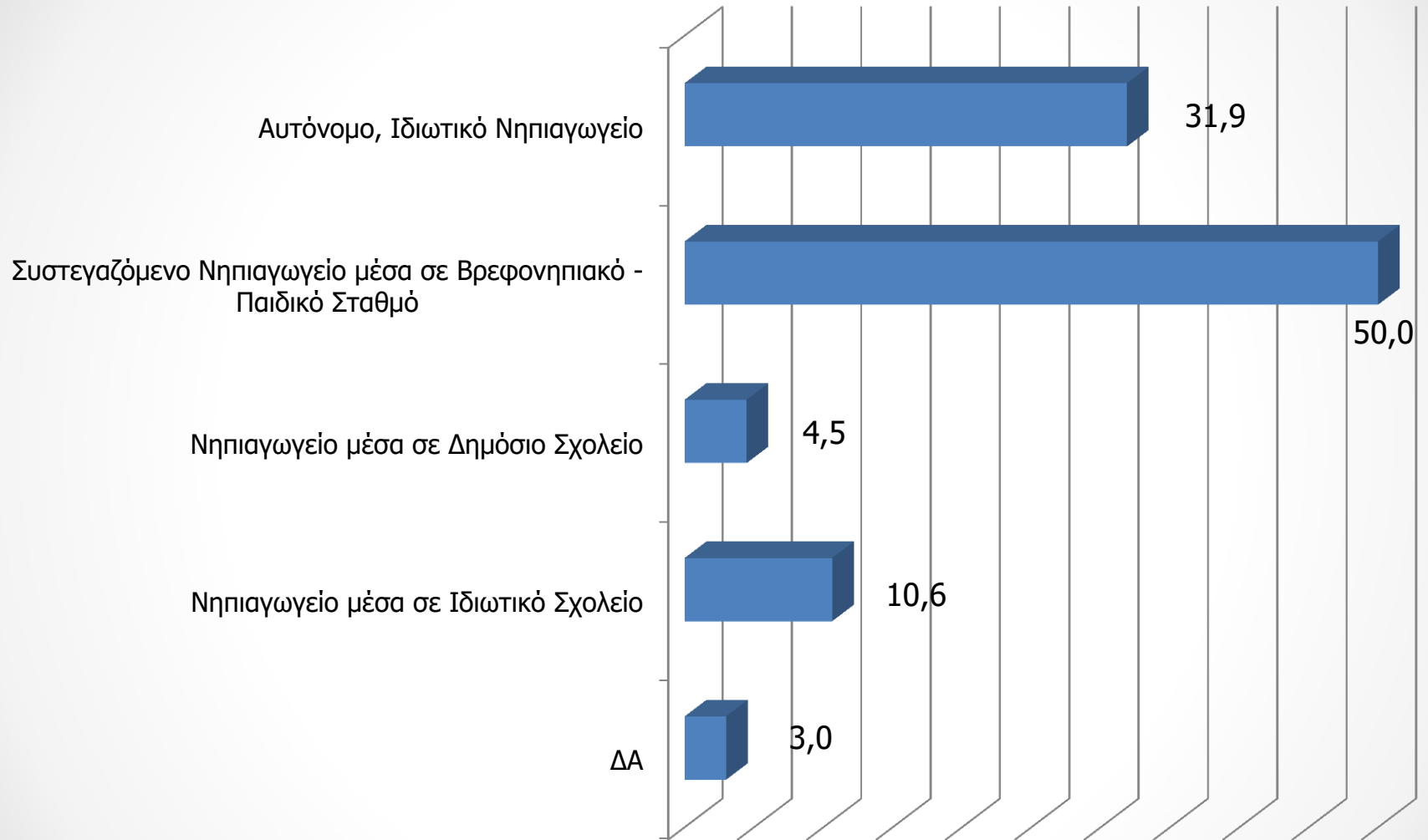
**Αφού έχετε εμπειρία από το τμήμα του Νηπιαγωγείου, πιστεύετε
ότι είναι σωστή ή αποτελεσματική η καθιέρωση της υποχρεωτικής
ένταξης των Προνηπίων στην προσχολική εκπαίδευση ;**
-όσοι έχουν μεγαλύτερο παιδί που έχει περάσει από το νηπιαγωγείο-

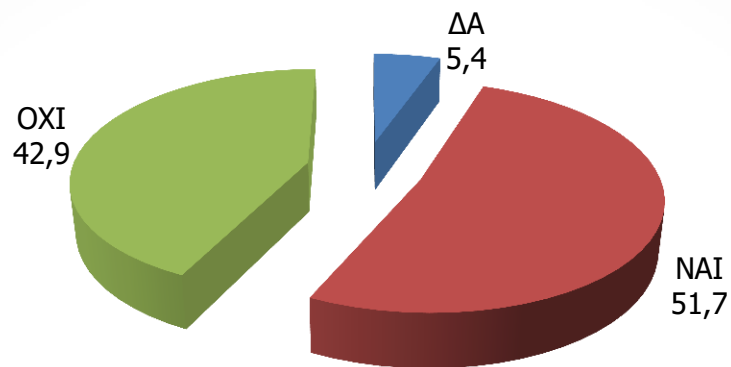
Εάν η υποχρεωτικότητα από την ηλικία των 3 χρόνων και 9 μηνών συνοδεύονταν από α) voucher και β) ελεύθερη επιλογή των γονέων του πλαισίου φοίτησης, θα σας έβρισκε σύμφωνους ;

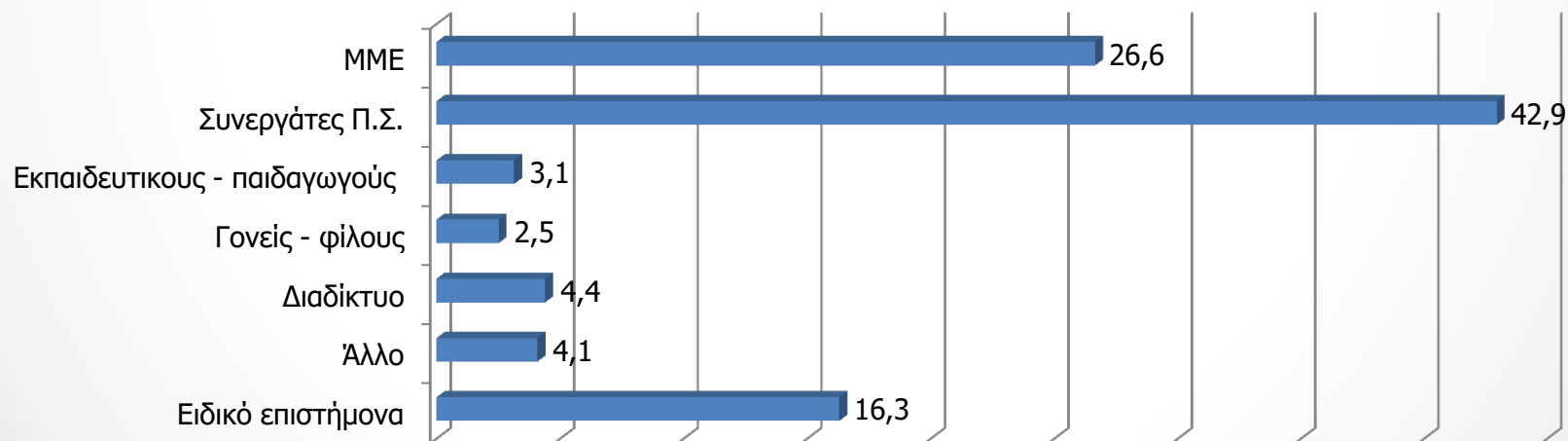
Εάν είχατε το δικαίωμα ελεύθερης επιλογής τι θα διαλέγατε ;

Είχατε ευκαιρίες ενημέρωσης για τη σπουδαιότητα, μοναδικότητα αξιοποίησης της προσχολικής ηλικίας

Εάν ΝΑΙ, σημειώστε την πηγή (πχ από ειδικό επιστήμονα, από τα ΜΜΕ, από τους συνεργάτες του Π.Σ. κ.α.)

Παράρτημα 2

Έρευνα Π.Ο.Σ.Ι.Π.Σ. για την υποχρεωτική εκπαίδευση των προνηπίων

Ερωτηματολόγιο Ιδιοκτητών
Νοέμβριος 2018

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε από την Π.Ο.Σ.Ι.Π.Σ. σε γονείς που τα παιδιά τους φοιτούν σε Ιδιωτικούς παιδικούς σταθμούς

ΜΕΓΕΘΟΣ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

76 Ιδιοκτήτες Ιδιωτικών Παιδικών Σταθμών

ΧΡΟΝΙΚΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ

22 – 26 Οκτωβρίου 2018

ΠΕΡΙΟΧΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ

Πανελλαδική κάλυψη

ΜΕΘΟΔΟΣ ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΨΙΑΣ

Τυχαία δειγματοληψία χωρίς ωστόσο συγκεκριμένη μέθοδο

ΜΕΘΟΔΟΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Ερωτηματολόγια που προωθήθηκαν σε Ιδιοκτήτες Ιδιωτικών Παιδικών Σταθμών

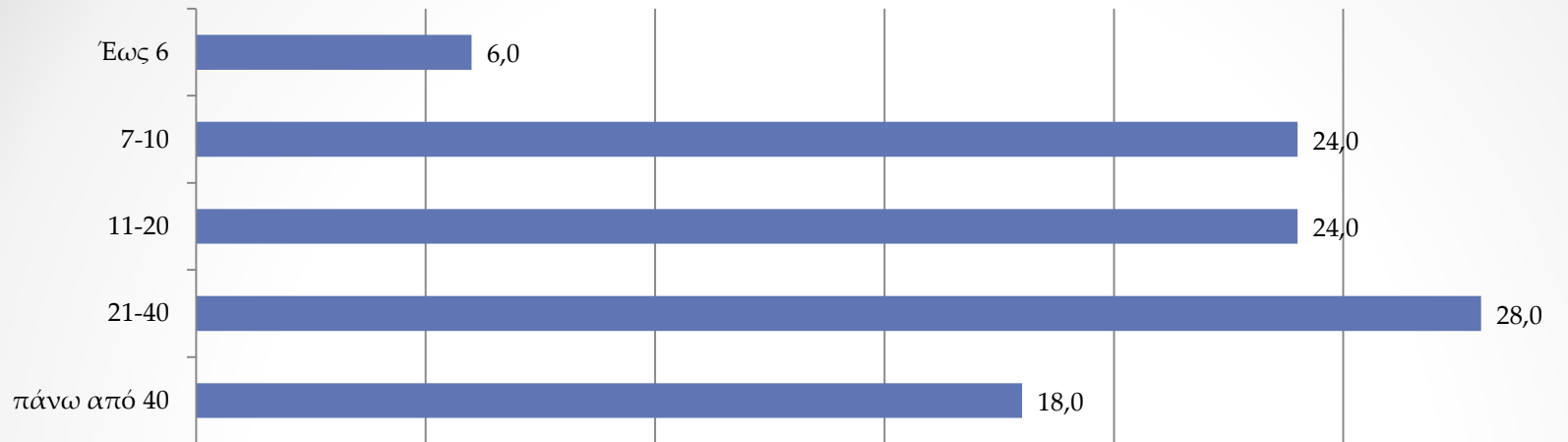
Επεξεργασία πρωτογενών δεδομένων

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

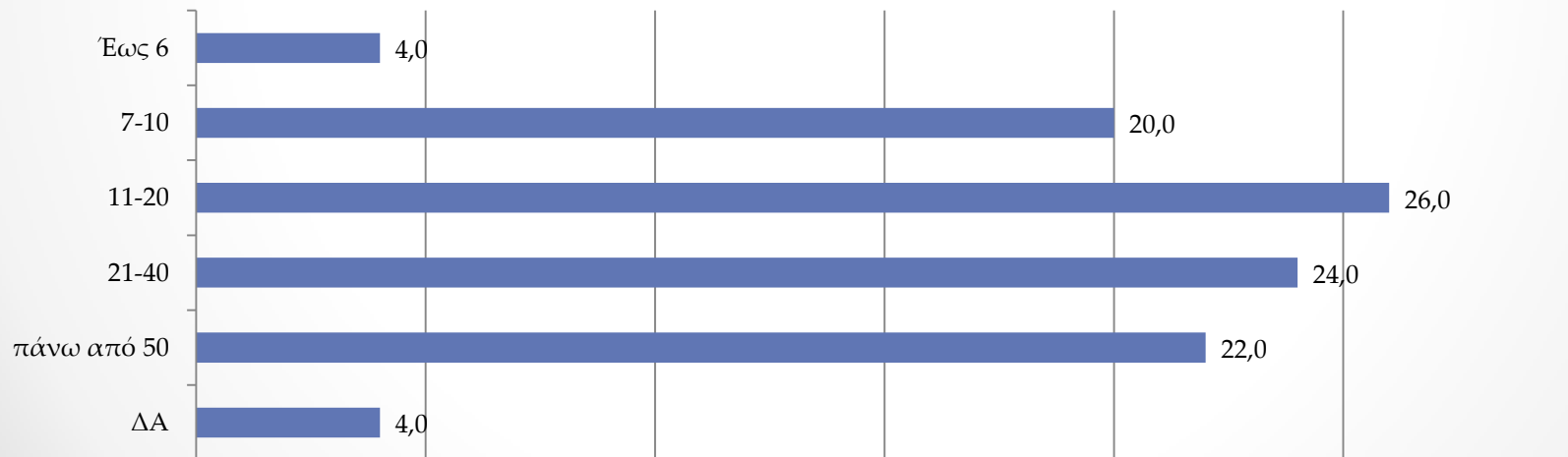
Σύνθεση Δείγματος

ΝΟΜΙΚΗ ΜΟΡΦΗ	ΑΕ	6,6
	ΑΤΟΜΙΚΗ	47,4
	ΕΕ	2,6
	ΕΠΕ	5,3
	ΙΚΕ	5,3
	ΟΕ	25,0
ΕΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ	Πάνω από 40 έτη	2,6
	31-40 έτη	7,9
	21-30 έτη	42,1
	11-20 έτη	19,7
	6-10 έτη	17,1
	Έως 5 έτη	7,9
ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ	έως 5	19,7
	6-10	39,5
	11-20	22,4
	21-30	7,9
	31-40	5,3
	πάνω από 40	3,9

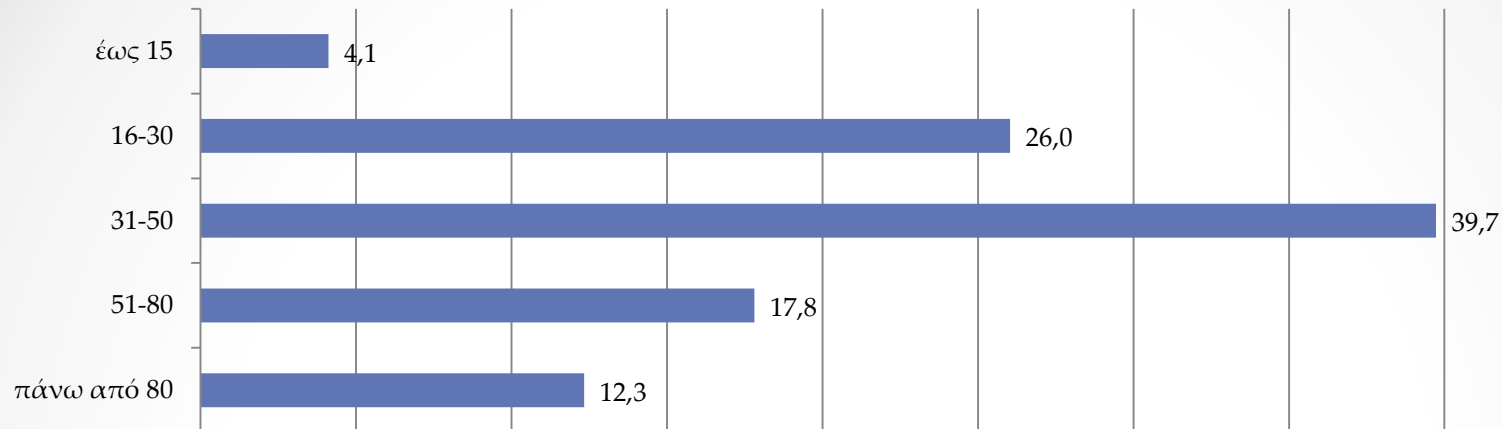
Ποια είναι η δυναμικότητα της άδειας σε βρέφη ;

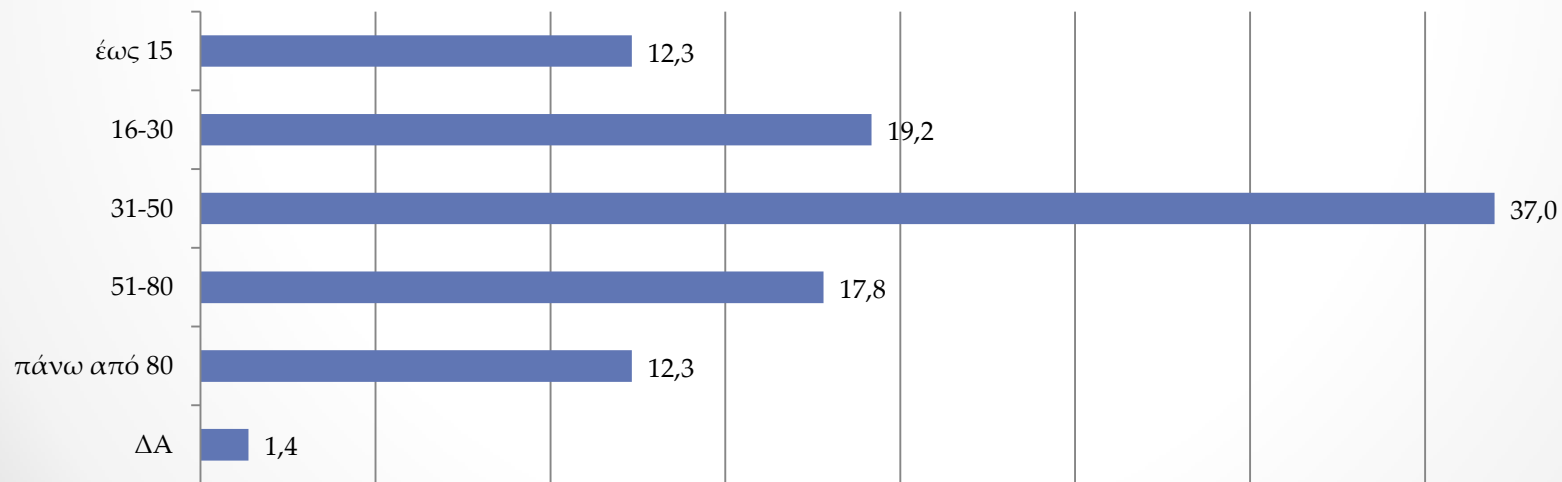
Πόσα βρέφη φιλοξενούνται το τρέχον έτος ;

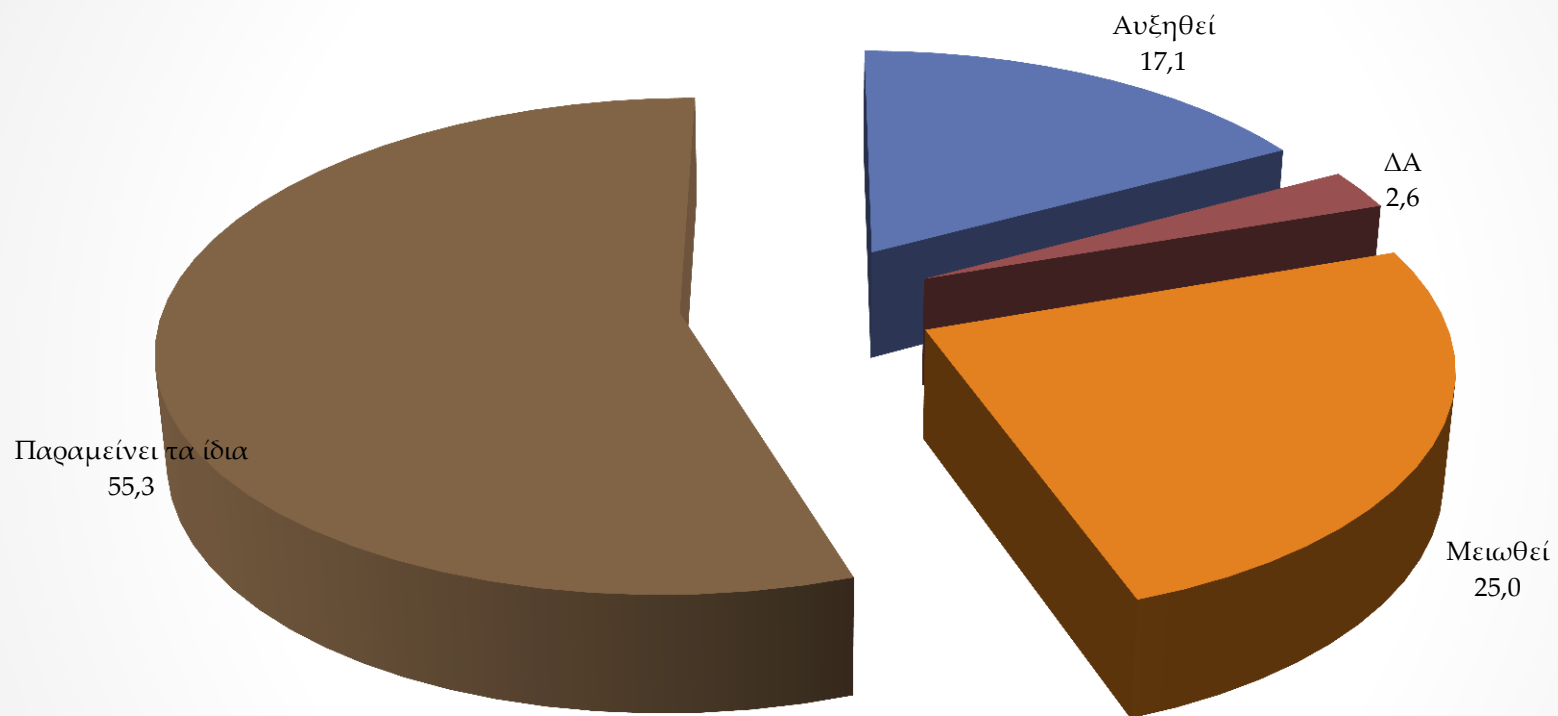
Ποια είναι η δυναμικότητα της άδειας σε νήπια ;

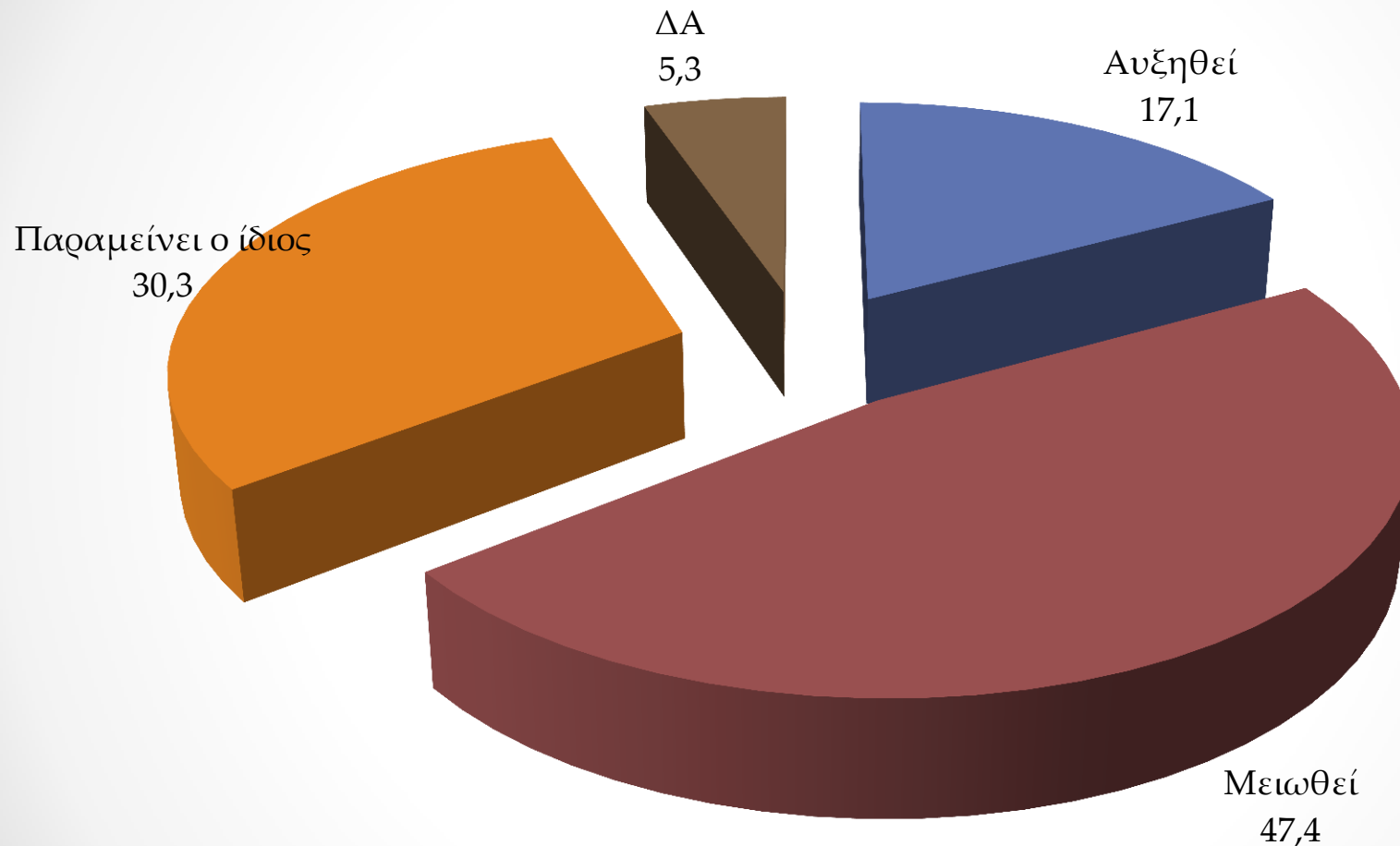
Πόσα νήπια φιλοξενούνται φέτος

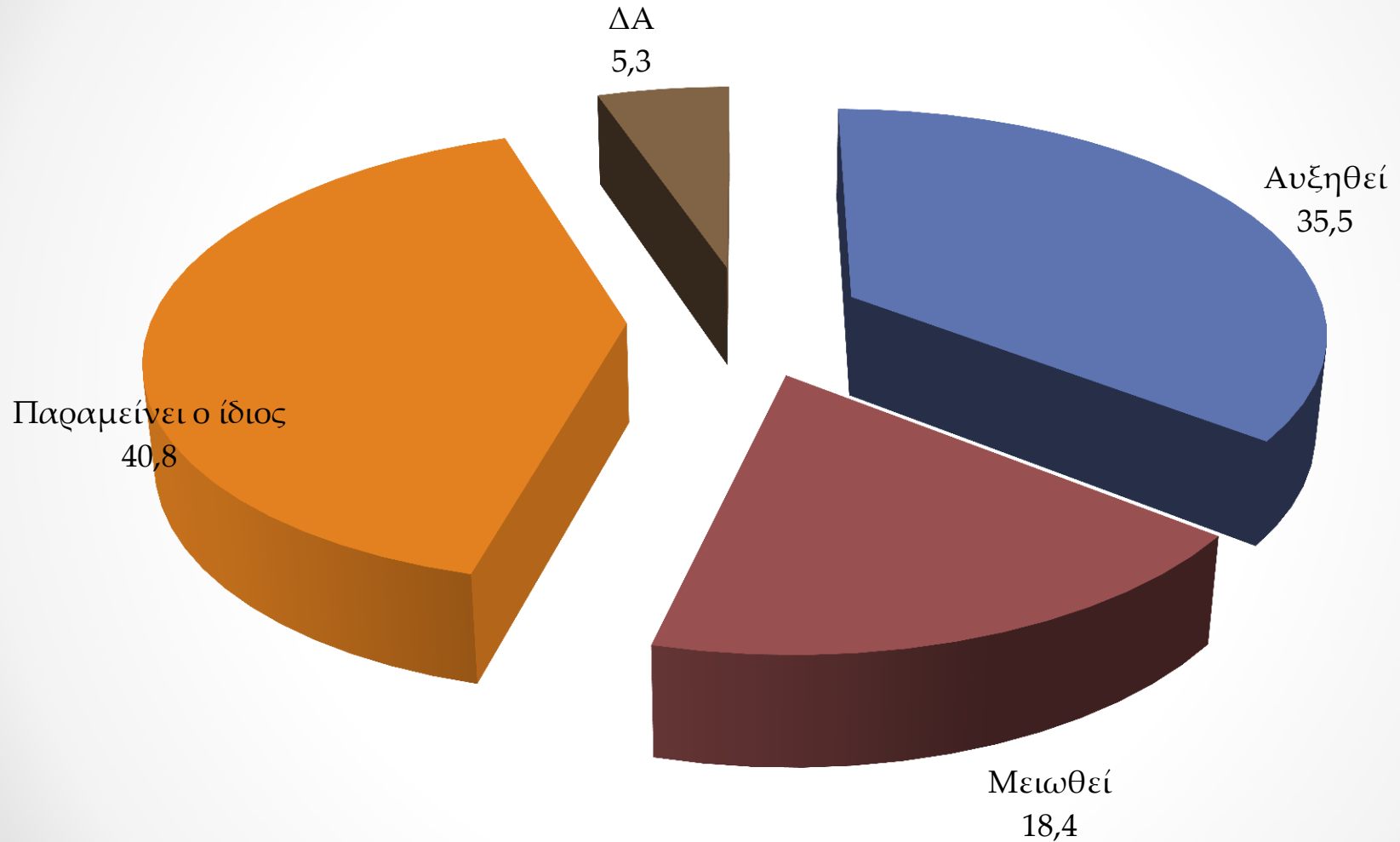
Τα παιδιά της τρέχουσας παιδαγωγικής χρονιάς 2018-2019 σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά έχουν:

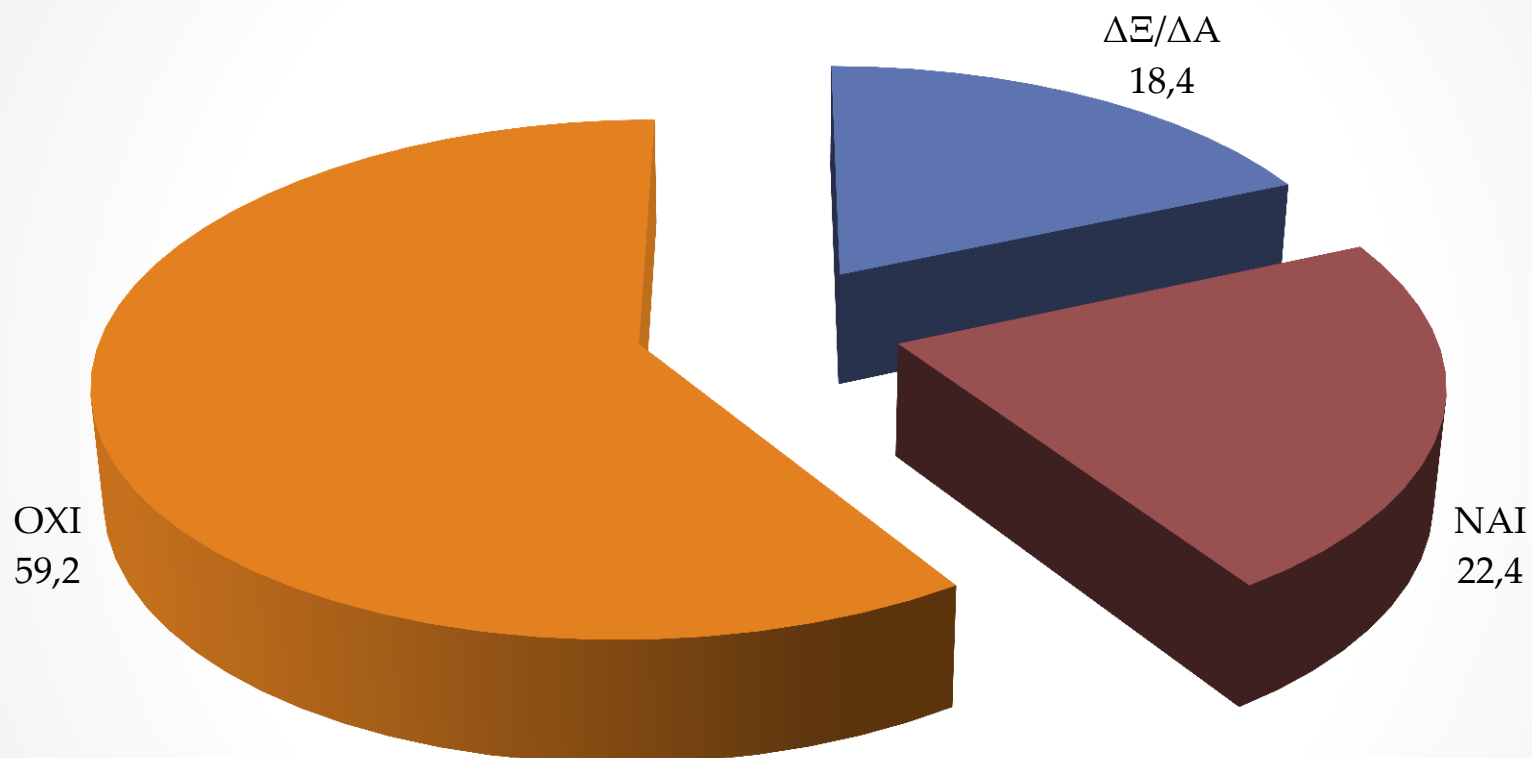
Ο αριθμός των προνηπίων σε σχέση με το προηγούμενο έτος έχει :

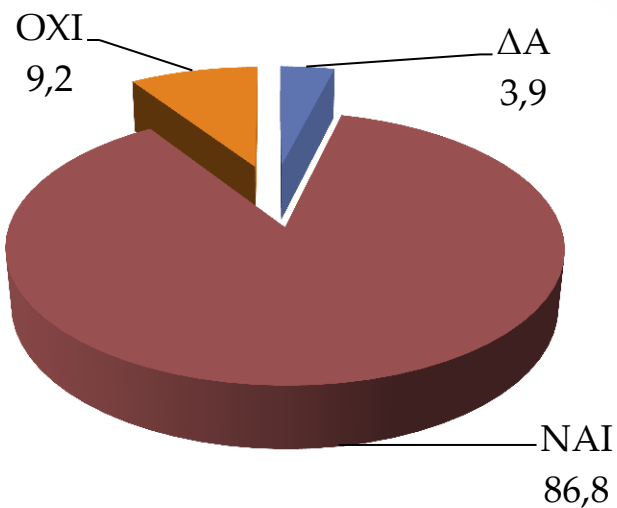
Ο αριθμός των προ-προνηπίων σε σχέση με το
προηγούμενο έτος έχει :

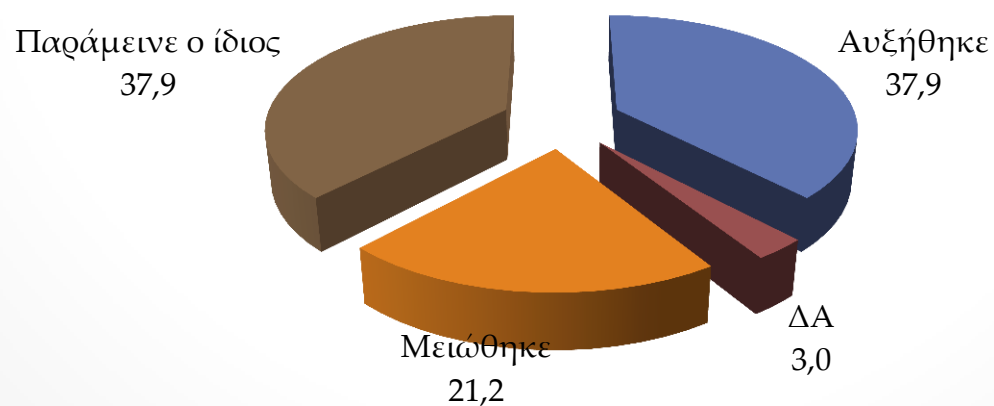
Γνωρίζετε αν υπάρχουν ιδιωτικοί σταθμοί στην πόλη σας ή στη
συνοικία σας που έκλεισαν την τρέχουσα σχολική χρονιά ;

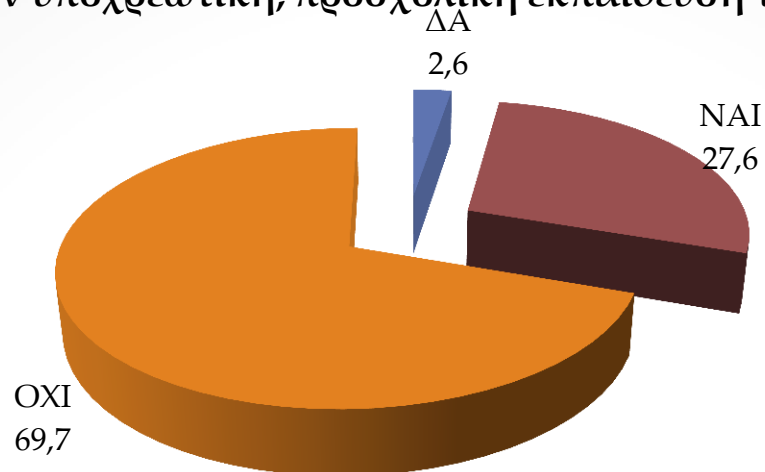
Έχετε παιδιά (βρέφη - νήπια) του προγράμματος ΕΣΠΑ ;

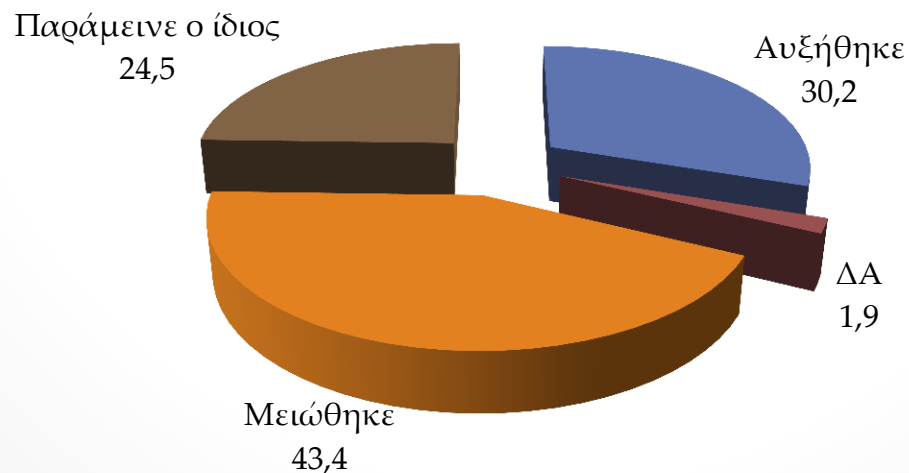
Αν ΝΑΙ ο αριθμός των προ-προνηπίων σε σχέση με το προηγούμενο έτος :

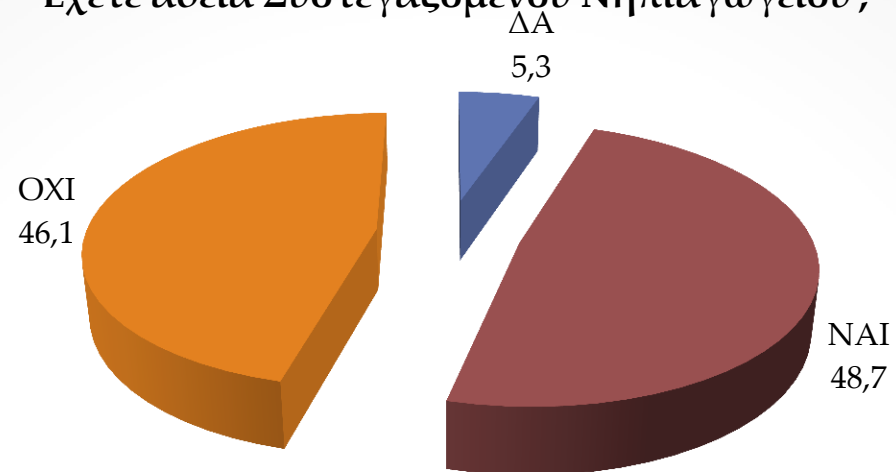
Ανήκετε στην υποχρεωτική, προσχολική εκπαίδευση των 184 Δήμων ;

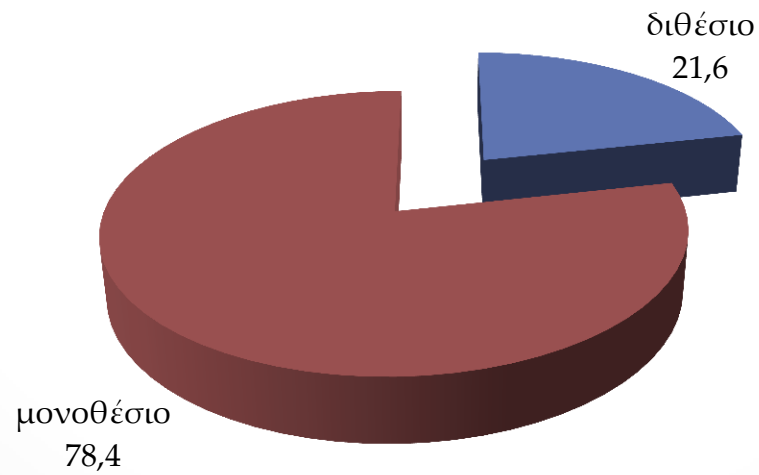
Αν ΟΧΙ ο αριθμός των προ-προνηπίων του ΕΣΠΑ σε σχέση με το προηγούμενο έτος :

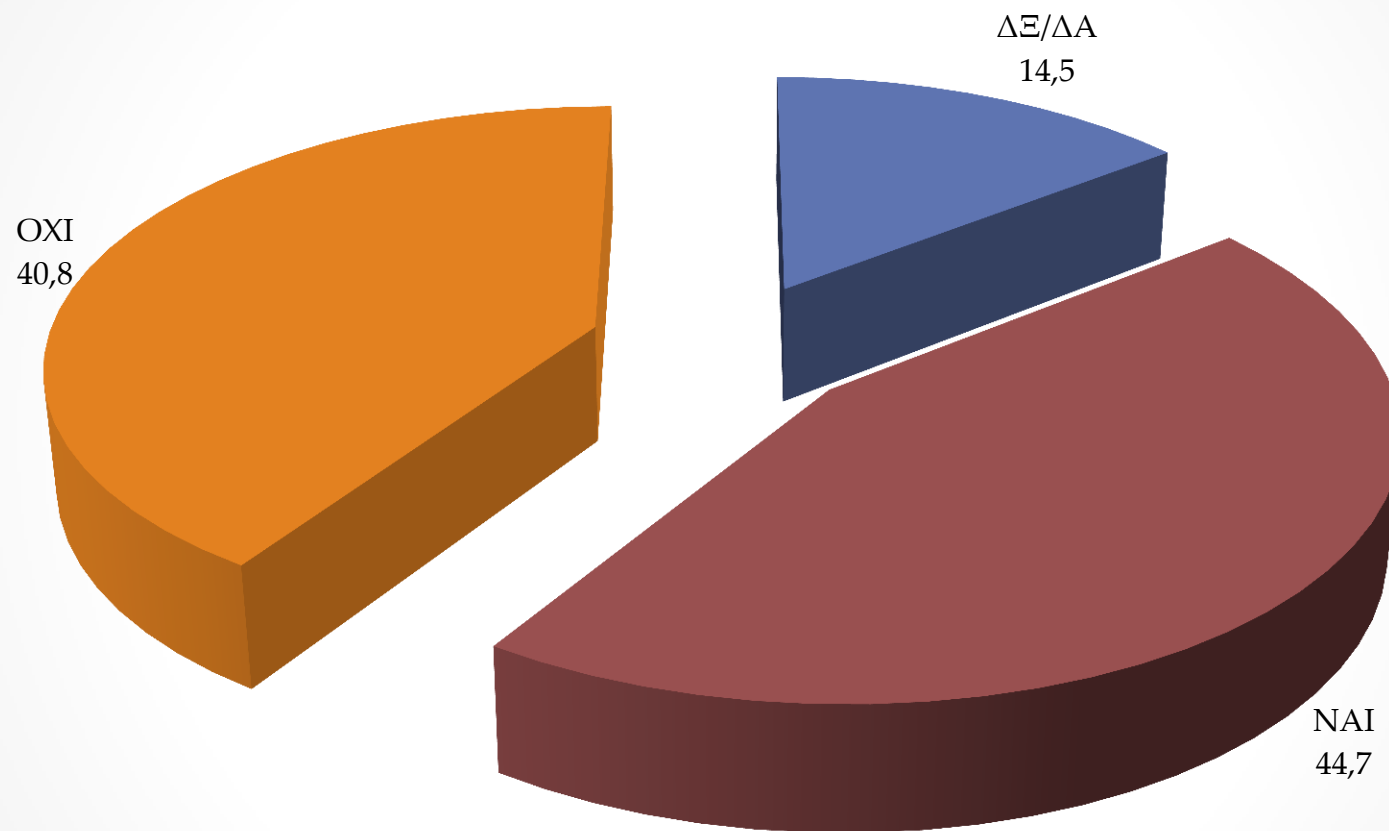
Έχετε άδεια Συστεγαζόμενου Νηπιαγωγείου ;

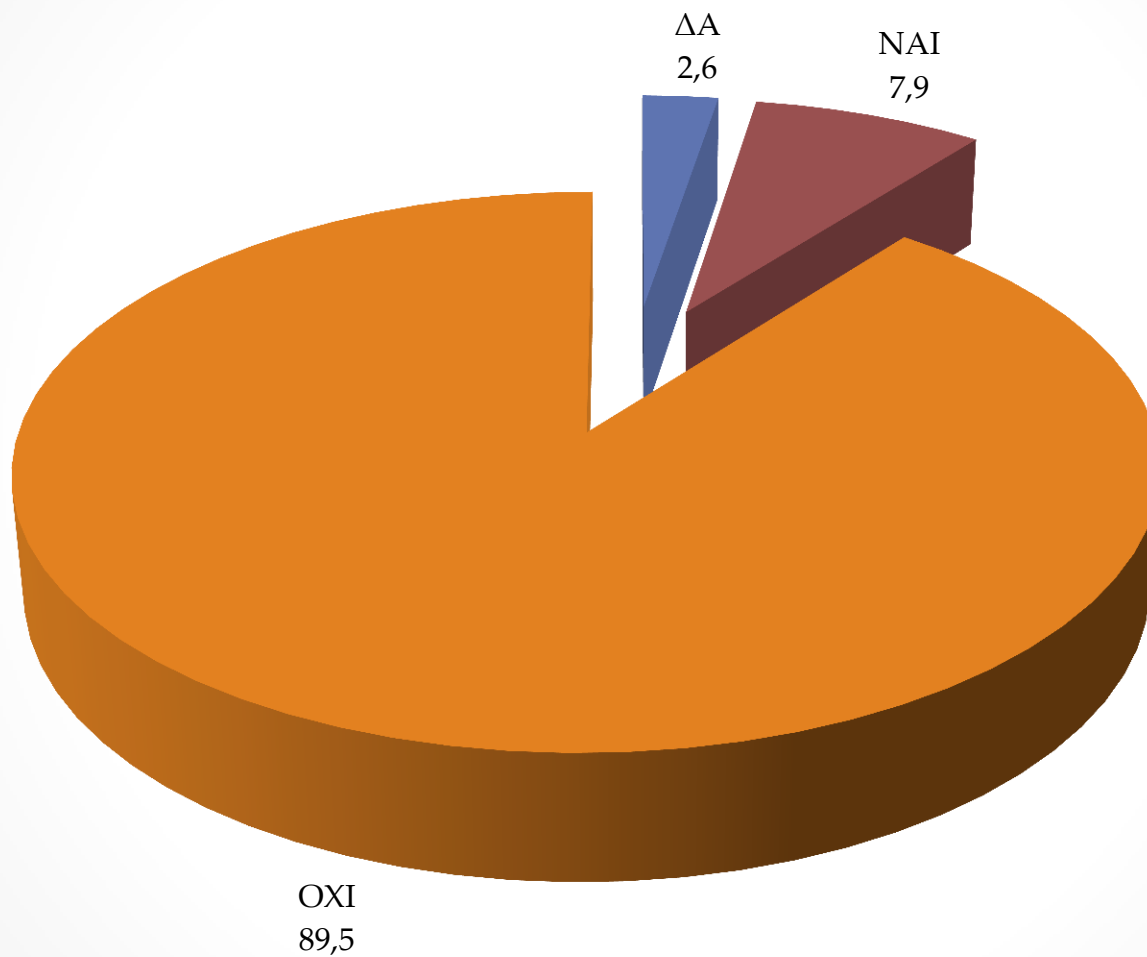
Αν ΝΑΙ είναι :

Ενδιαφέρεστε και μπορείτε στο υπάρχον κτίριο να ζητήσετε άδεια για προ-νήπια ;

Πιστεύετε ότι τα προ-νήπια πρέπει να ανήκουν στην υποχρεωτική
εκπαίδευση ;

Πιστεύετε ότι η ΠΟΣΙΠΣ πρέπει να συνεχίσει τον αγώνα για την μη υποχρεωτικότητα των προνηπίων για λόγους

Θα συμφωνούσατε να μας αποκαλύψει ο Υπουργός Παιδείας το κόστος ανά παιδί σήμερα και να έδινε το 70% στον γονέα (ως επιταγή αγωγής και εκπαίδευσης) ώστε αυτός να επέλεγε που θα έστελνε το παιδί του ;

